

Briuselis, 2019 05 13
COM(2019) 175 final/2

CORRIGENDUM

This document corrects document COM(2019)175 final of 9 April 2019.
Concerns all languages versions.
Correction of graph entitled "2030 Framework for Climate and Energy"
The text shall read as follows:

KOMISIJOS ATASKAITA

**EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS EKONOMIKOS IR
SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI, REGIONŲ KOMITETUI IR EUROPOS
INVESTICIJŲ BANKUI**

Ketvirtoji energetikos sąjungos būklės ataskaita

I. ĮVADAS

J.-C. Junckerio vadovaujamos Komisijos energetikos sąjungos projektu¹ buvo užsibrėžta ES vartotojams užtikrinti saugų ir tvarų energijos tiekimą už prieinamą ir konkurencingą kainą, tuo tikslu peržiūrint Europos energetikos ir klimato politiką. Taip pat išipareigota pasiekti, kad ES pirmautų pasaulyje atsinaujinančiosios energijos srityje, pirmenybę teikti energijos vartojimo efektyvumui ir išlaikyti lyderystę pasaulio mastu kovojant su klimato kaita. Prabėgus ketveriems metams, energetikos sąjunga yra tikrovė. Tvirtai palaikant Europos Parlamentui, valstybėms narėms ir suinteresuotiesiems subjektams, dėl energetikos sąjungos Europa tapo atsparesnė, o tam tikri svarbūs Europos energetikos ir klimato politikos aspektai buvo iš esmės atnaujinti.

Pirma, sukurta visapusiška teisiškai privaloma sistema, leisianti pasiekti Paryžiaus susitarimo tikslus ir kartu padėsianti modernizuoti Europos ekonomiką ir pramonę. Energetikos sąjunga apima valdymo sistemą, kuri leis valstybėms narėms ir Europos Komisijai kartu plėtoti politiką ir priemones, būtinas mūsų klimato ir energetikos tikslams pasiekti. Ji taip pat yra įtvirtinta platesnėje ES prioritetų sistemoje. Energetikos sąjunga padeda siekti darnaus vystymosi tikslų ir įgyvendinti žiedinės ekonomikos ir oro kokybės darbotvarkes. Ji glaudžiai susijusi su kapitalo rinkų sąjungos, bendrosios skaitmeninės rinkos, Naujos Europos įgūdžių darbotvarkės, Investicijų plano Europai ir saugumo sąjungos politika.

Antra, šis visapusiškas požiūris į energetikos sąjungą leido ES nustatyti aiškius ir plataus užmojo 2030 m. atsinaujinančiųjų išteklių energijos ir energijos vartojimo efektyvumo tikslus. Tai leido ES nustatyti tokio pat plataus užmojo švaraus judumo politiką, apimančią naujų automobilių, furgonų ir sunkvežimių išmetamų teršalų klausimą. Taip pat užtikrintas tvirtas pagrindas iki 2050 m. sukurti modernią ir klestinčią neutralizuoto poveikio klimatui ekonomiką. Europos Komisijos 2050 m. vizijoje² nustatyta būsimos klimato ir energetikos politikos strategija, kuri Europai padės neutralizuoti klimatui daromą poveikį, o kartu labai palankiai veiks ekonomiką ir žmonių gyvenimo kokybę³.

Trečia, energetikos sąjungoje derinama visiškai atnaujinta reglamentavimo sistema ir nuo dabar iki 2050 m. reikalingos politikos vizija. Tai suteikia tikrumo, būtino kokybiškoms ir inovatyvioms investicijoms, skirtoms ES ekonomikai modernizuoti ir naujoms vietinėms darbo vietoms kurti. Šiuo metu ES yra daugiau nei 4 mln. žaliųjų darbo vietų, o dėl energetikos pertvarkos jų neabejotinai gali būti sukurama daugiau. Daugiau žaliųjų darbo vietų bus sukurta ES investicijomis, naudojantis sanglaudos politikos fondų lėšomis; mokslinių tyrimų ir inovacijų srities lėšomis; vadinamuoju Junckerio planu; naujausiomis Europos Komisijos tvarių finansų iniciatyvomis. Energetikos sąjunga remia Europos pramonės konkurencingumą skatindama inovacijas, kurios suteikia pasaulinį pradininko pranašumą. Energetikos sąjunga taip pat skatina kurti Europos vertės grandines svarbiausiuose ir besiformuojančiuose sektoriuose, kaip antai baterijų ir vandenilio.

¹ Atsparios energetikos sąjungos ir perspektyvios klimato kaitos politikos pagrindų strategija (COM(2015) 080 final), 2015 m. vasario 25 d.

² Švari mūsų visų planeta. Strateginė klestinčios, modernios ir konkurencingos neutralizuoto poveikio klimatui Europos ekonomikos ateities vizija (COM(2018) 773 final), 2018 m. lapkričio 28 d.

³ Taip pat žr. 10 klimato ir energetikos politikos performavimo tendencijų (angl. *10 trends reshaping climate and energy*), Europos politinės strategijos centras, 2018 m. gruodžio 3 d. https://ec.europa.eu/epsc/sites/epsc/files/epsc_-_10_trends_transforming_climate_and_energy.pdf.

Ketvirta, svarbiausias energetikos sąjungos elementas yra stipresnė energijos vidaus rinka, nes tai yra būtina siekiant visiems piliečiams užtikrinti saugios, tvarios, konkurencingos ir įperkamos energijos tiekimą. Dėl investicijų į pažangiąją infrastruktūrą, įskaitant tarpvalstybines tinklų jungtis, ir dėl bendrų susitarimų, kuriais siekiama užkirsti kelią galimiems tiekimo sutrikimams ir juos valdyti, padidėjo energijos tiekimo saugumas ir sustiprėjo bendras ES energetikos sistemos atsparumas išorės sukrėtimams energetikos srityje. Be to, dėl šių investicijų ES tinklas yra paruoštas energetikos sistemos pokyčiams. Tuo pat metu dėl naujausių elektros energijos rinkos modelio pokyčių patekimas į šią rinką taps konkurencingesnis, bus užtikrintas ekonomiškai efektyvus atsinaujinančiųjų energijos išteklių integravimas ir didesnė vertė vartotojams, kurie galės pasiūlyti savo pagamintą energiją ir suteikti rinkai lankstumo.

Penkta, kartu su reglamentavimo sistema Europos Komisija nustatė galimybių atveriančią paramos priemonių sistemą socialiniams, su pramone susijusiems ir kitiems klausimams spręsti. Šiomis priemonėmis siekiama suteikti galių piliečiams, verslo subjektams, miestams ir novatoriams, kad jie aktyviai dalyvautų pertvarkant energetikos sistemą. Nauji metodai, kuriuos Europos Komisija pradėjo taikyti pirmoji, yra veiksmingi, visų pirma jie padeda kurti Europos baterijų pramonę, remti pertvarkomus anglių pramonės regionus ar suteikti miestams priemonių ir motyvacijos sparčiau imtis klimato ir energetikos politikos veiksmų. Galimybių atverianti sistema bus labai svarbi pritraukiant investicijų, kurios reikalingos siekiant visapusiškai pasinaudoti energetikos pertvarka, ir užtikrinant, kad pertvarka būtų teisinga ir visiems socialiai priimtina. Socialinis šių pokyčių poveikis nuo pat pradžių turi būti politikos proceso dalis, o ne klausimas, apie kurį pagalvojama tik vėliau.

Galiausiai, energetikos sąjunga leido Europos Sąjungai tarptautinėje arenoje kalbėti vienu balsu. ES galėjo parodyti veiksmingą lyderystę klimato srityje – ji ėmėsi pagrindinio vaidmens sudarant Paryžiaus susitarimą, užtikrino, kad susitarimas įsigaliotų per rekordinį laiką, ir įgyvendina susitarimą taikydama priemones, numatytas 2018 m. gruodžio mėn. priimtame Katovicų taisyklių sąvade. Šiame procese ES patikimumą patvirtina konkretūs veiksmai ir visos teisėkūros procedūra priimtų aktų rinkinys, būtinas siekiant įvykdyti 2030 m. įsipareigojimus pagal Paryžiaus susitarimą. Atsižvelgiant į tvirtą įsipareigojimą siekti daugiašališkumo, ES vienybė ir ryžtas buvo svarbūs palaikant tarptautinį pasitikėjimą klimato kaitos režimu susidūrus su lyderystės trūkumu, kai po 2017 m. iš jo pasitraukė Jungtinės Valstijos. Europa tęsė glaudų tarptautinį bendradarbiavimą klimato ir energetikos politikos klausimais. Pavyzdžiui, ji dirbo su Kinija, kad 2017 m. pradėtų veikti nacionalinė apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema.

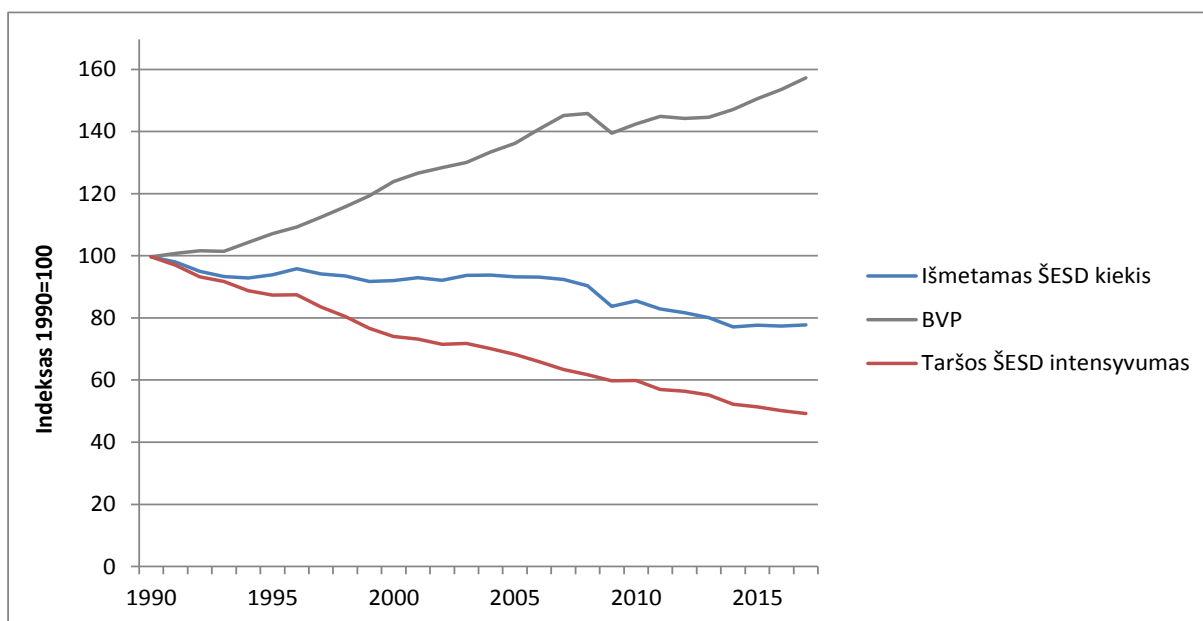
Šią modernią klimato ir energetikos politikos valdymo sistemą įtvirtinus Europos lygmeniu, dabar valstybės narės dirba siekdamos integruoti ir atnaujinti savo nacionalinę politiką. Energetikos sąjunga užtikrinama, kad visos valstybės narės į priekį žengtų drauge, nes jos susitarė nacionalinius energetikos ir klimato sričių veiksmų planus užbaigti iki 2019 m. pabaigos. Šie planai bus parengti remiantis nacionalinėmis viešomis konsultacijomis ir iš Europos Komisijos gautomis pastabomis dėl pradinių projektų, kuriuos visos valstybės narės jau yra oficialiai pateikusios. Bendra sistema skatinamas tarpusavio mokymasis ir užtikrinama kuo daugiau regioninio bendradarbiavimo galimybių. Be to, pradedama patirtinio mokymosi iniciatyva, nes energetikos sąjungoje planuojami reguliarūs kontrolės punktai politikai peržiūrėti ir jai tobulinti bendromis jėgomis. Šio kartotinio dialogo valdymas bus pagrindinis 2019 m. uždavinys ir svarbus elementas užtikrinant, kad visa energetikos sąjunga suteiktų galimybę naudotis visa jos teikiama nauda.

Be energetikos ir klimato politikos, energetikos sąjungos tikslas – struktūrinis Europos ekonomikos modernizavimas. Ji skatina energijos ir išteklių naudojimo struktūrines reformas visuose svarbiausiuose sektoriuose: energetikos (čia jai tenka pagrindinis vaidmuo), pastatų,

transporto, pramonės, žemės ūkio ir žemės naudojimo apskritai. Be to, energetikos sąjunga yra investavimo strategija, kuri turi teigiamą poveikį ekonomikai ir užimtumui ir kurią vykdant atsižvelgiama poveikį pažeidžiamiesiems regionams ir žmonėms. Daug dėmesio skiriant efektyvumui ir vietos energijos ištekliais, ji padės sustiprinti ES poziciją pasaulio rinkose.

II. TENDENCIJOS IR POLITIKOS PASTABOS

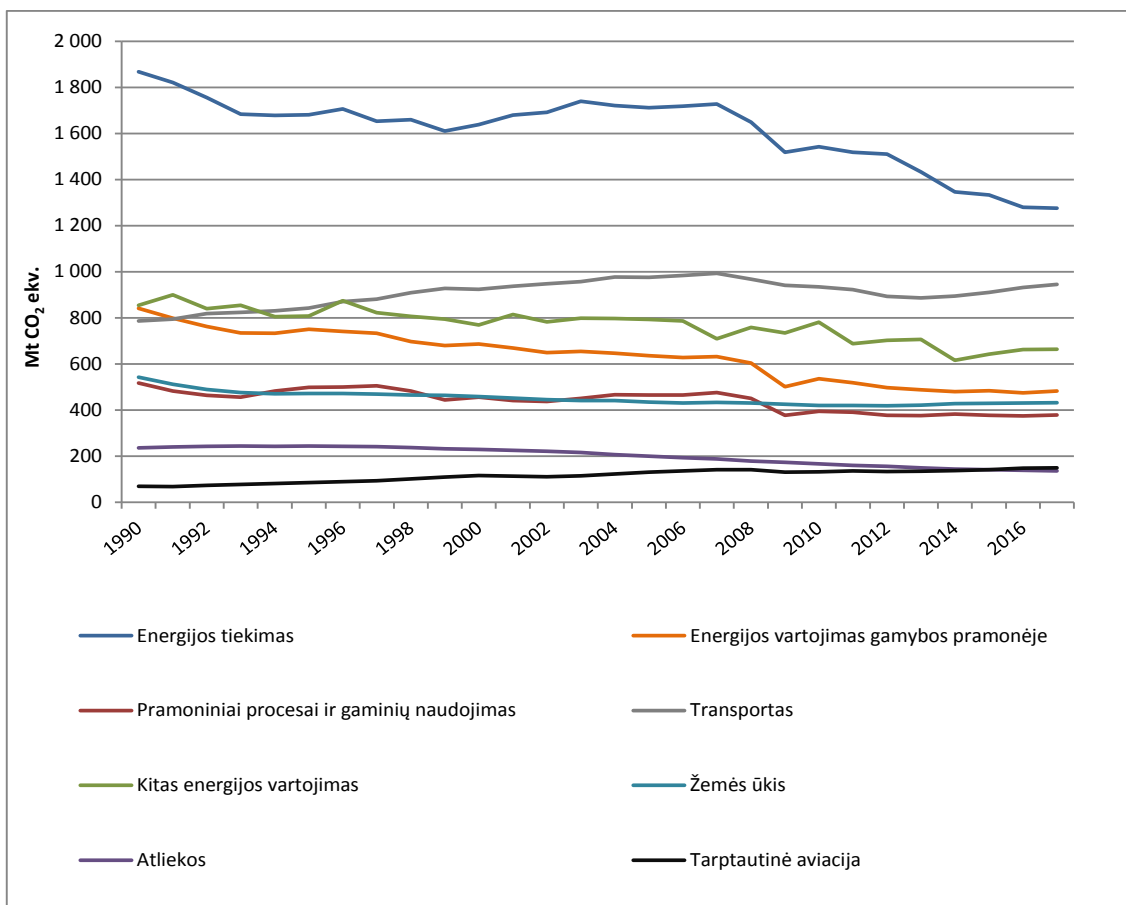
Išmetamas šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis ir energijos suvartojimas vis labiau atsiejami nuo ekonomikos augimo. Jau gerokai pasistūmėta pereinant prie modernios, mažo anglies dioksido kiekio technologijų ir efektyvaus energijos vartojimo ekonomikos, ir Europa laikosi patikimos krypties siekdama įvykdyti įsipareigojimus pagal Paryžiaus susitarimą. ES užtikrintai artėja prie 2020 m. išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimo tikslo (t. y. iki 2020 m. išmetamųjų teršalų kiekį sumažinti 20 proc., palyginti su 1990 m. lygiu). Remiantis valstybių narių pateiktais preliminariais duomenimis⁴, 1990–2017 m. ES ekonomika išaugo 58 proc., o išmetamųjų teršalų kiekis sumažėjo 22 proc. (1 pav.).

1 pav. ES bendrojo vidaus produkto (realiųjų vertė), ES išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio ir ES ekonomikos sukeltos taršos šiltnamio efektą sukeliančiomis dujomis intensyvumo pokyčiai

Nuo 1990 m. išmetamųjų teršalų kiekis sumažėjo visuose ekonomikos sektoriuose, išskyrus transportą. Labiausiai sumažėjo energijos tiekimo sektoriuje išmetamas šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis (2 pav.). Ekonomikos augimas yra mažiau priklausomas nuo energijos suvartojimo (3 pav.). ES energetikos našumas tolydžio didėjo, o vartojant energiją sukeliamos taršos šiltnamio efektą sukeliančiomis dujomis intensyvumas – mažėjo pirmiausia dėl valstybių narių įgyvendinamų energijos vartojimo efektyvumo priemonių.

⁴ Metinis Europos Sąjungos šiltnamio efektą sukeliančių dujų inventorių 1990–2016 m. (Europos aplinkos agentūra), 2017 m. ES šiltnamio efektą sukeliančių dujų tarpinės apskaitos ataskaita (Europos aplinkos agentūra), Europos Komisijos Ekonomikos ir finansų reikalų generalinio direktorato metinių makroekonominų duomenų bazėje nurodytas bendrasis vidaus produktas.

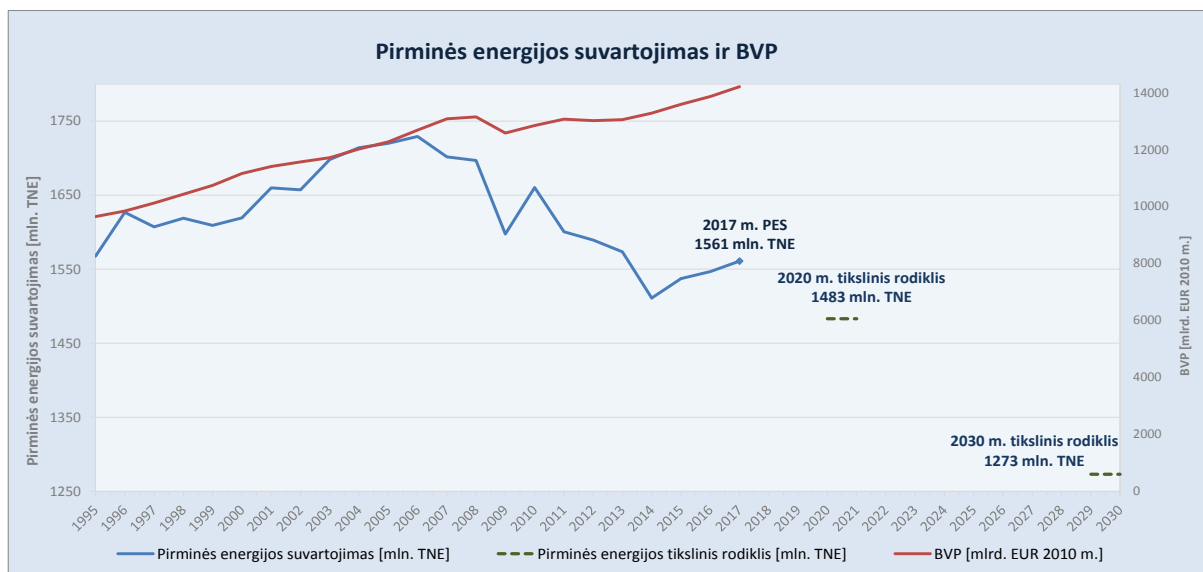

2 pav. ES išmetamas šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis pagal sektorius 1990–2016 m.

Tačiau reikia sustiprinti pastangas, kad būtų pasiektas 2020 m. energijos vartojimo efektyvumo tikslas. Naujausia analizė⁵ rodo, kad 2007–2014 m. laipsniškai mažėjęs suvartojamos energijos kiekis pastaraisiais metais pradėjo didėti ir dabar yra šiek tiek didesnis negu pagal 2020 m. tikslus nustatyta linijinė trajektorija. Tai lėmė oro sąlygų svyravimai, visų pirma šaltesni 2015 ir 2016 m., taip pat išaugusi ekonominė veikla ir žemos naftos kainos. Energijos suvartojimo intensyvumas pramonėje 2005–2017 m. sumažėjo 22 proc., o sutaupyta energija iš tiesų padėjo kompensuoti dalį to padidėjimo poveikio. Tačiau to nepakako tam, kad visas suvartojamas energijos kiekis ir toliau būtų mažėjęs. Nors 2020 m. energijos vartojimo efektyvumo tikslą vis dar galima pasiekti, toliau didėjant energijos suvartojimui gali kilti rizika, kad to padaryti nepavyks. Todėl Europos Komisija su valstybėmis narėmis sudarė darbo grupę, kad būtų sutelktos pastangos ir visapusiškai išnaudotas energijos vartojimo efektyvumo potencialas.

Transporto sektoriuje suvartojamos energijos kiekis ir išmetamųjų teršalų kiekis 2007–2013 m. mažėjo, tačiau dabar vėl yra maždaug 2005 m. lygio. Teigiamą energijos vartojimo efektyvumo politikos poveikį (ir mažiau – teigiamą perėjimo prie kitų transporto rūšių poveikį) nusvėrė išaugusi vežimo veikla ir menkai panaudojami krovinių vežimo keliais pajėgumai.

⁵ Žr. Komisijos ataskaitą Europos Parlamentui ir Tarybai „2018 m. valstybių narių pažangos, padarytos siekiant 2020 m. nacionalinių energijos vartojimo efektyvumo tikslų ir taikant Energijos vartojimo efektyvumo direktyvą, vertinimas, kurio reikalaujama Energijos vartojimo efektyvumo direktyvos (Direktyvos 2012/27/ES) 24 straipsnio 3 dalyje“ (COM (2019) 224 final), 2019 m. balandžio 9 d.

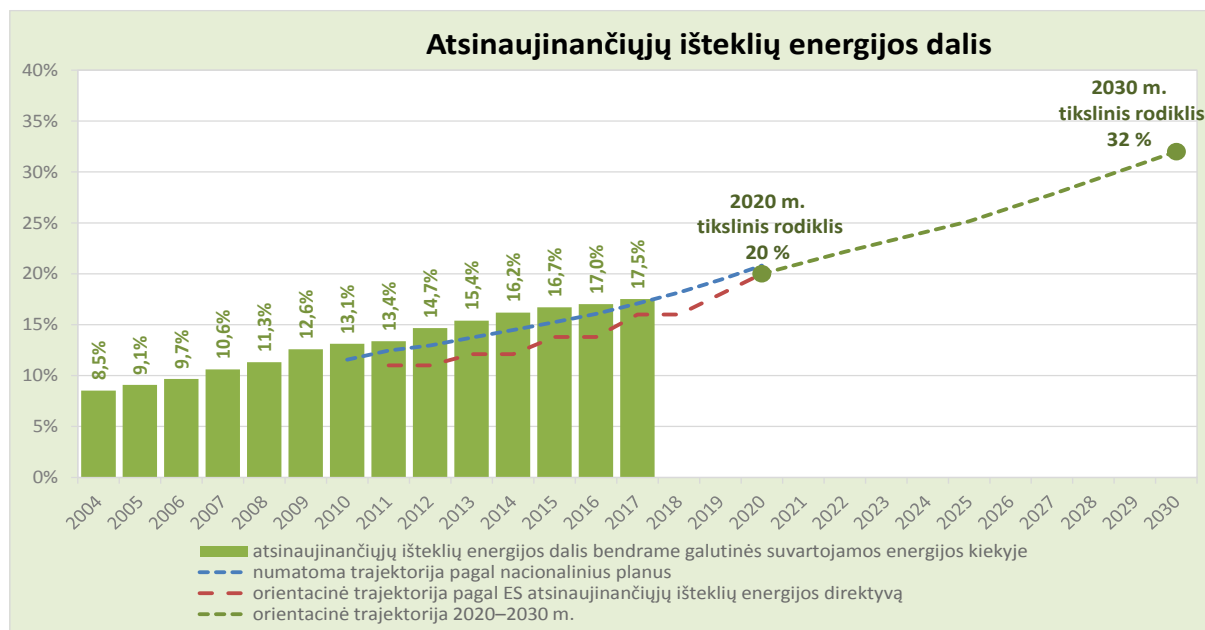
3 pav. ES BVP ir pirminės energijos suvartojimo pokyčiai

Atsinaujinančiųjų išteklių energijos sektorius toliau sparčiai augo, tačiau atsinaujinantieji energijos ištekliai naudojami nevienodai. Nuo 2014 m. atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalis ES energijos rūšių derinyje gerokai padidėjo ir 2017 m. siekė 17,5 proc.⁶ Investicijas į atsinaujinančiųjų išteklių energiją vis labiau lemia rinkos dalyvių sprendimai, o valstybės narės vis dažniau paramą atsinaujinančiųjų išteklių energijai skiria konkurso tvarka ir užtikrina, kad atsinaujinančiųjų išteklių energijos įrenginiai būtų integruoti į elektros energijos rinką, kaip reikalaujama pagal valstybės pagalbos taisykles⁷. Dėl to reikšmingai sumažėjo atsinaujinančiųjų išteklių energijos panaudojimo sąnaudos⁸. Tačiau atsinaujinančiųjų išteklių energijos panaudojimo mastas įvairiuose sektoriuose skiriasi: elektros energijos sektoriuje atsinaujinančiųjų išteklių energija siekia 30,8 proc., bet šildymo ir vėsinimo sektoriuje ji tesudaro 19,5 proc., o transporto sektoriuje – 7,6 proc. Atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalies didinimo tempas nuo 2014 m. taip pat sulėtėjo. Ir nors ES eina teisingu keliu, kad pasiektų 2020 m. atsinaujinančiųjų išteklių energijos tikslus, reikėtų dėti daugiau pastangų, kad būtų pasiekti 2030 m. tikslai (4 pav.).

⁶ Komisijos ataskaita Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Atsinaujinančiųjų išteklių energijos naudojimo pažangos ataskaita“ (COM(2019) 225 final), 2019 m. balandžio 9 d.

⁷ 2014–2020 m. Valstybės pagalbos aplinkos apsaugai ir energetikai gairės, OL C 200, 2014 6 28, p. 1.

⁸ Pavyzdžiui, Vokietijoje administracine tvarka nustatyti saulės fotovoltinių elektrinių paramos lygiai 2015 m. buvo maždaug 9 euro ct/kWh. Paramą skiriant konkurso tvarka sąnaudas 2018 m. pavyko sumažinti iki mažiau nei 5 euro ct/kWh.

4 pav. Atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalis ES bendrame galutinės suvartojamos energijos kiekyje, palyginti su trajektorijomis, numatytomis Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyvoje ir nacionaliniuose atsinaujinančiųjų išteklių energijos veiksmų planuose⁹

2017 m. 11 valstybių narių¹⁰ atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalis jau viršijo joms nustatytus 2020 m. tikslus. Be to, 21 valstybės narės¹¹ rodikliai atitiko arba viršijo kiekvienai jų Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyvoje¹² nustatytą vidutinę orientacinę dvejų metų (2017–2018 m.) laikotarpio trajektoriją. Likusioms 7 valstybėms narėms¹³ reikėjo dėti daugiau pastangų, kad jos laikytųsi vidutinės 2020 m. tikslo įgyvendinimo trajektorijos 2017–2018 m.

Tačiau 11 valstybių narių¹⁴ šiuo metu planuojamos ar įgyvendinamos politikos siekiant populiarinti atsinaujinančiųjų išteklių energiją nepakanka, kad būtų laikomasi joms nustatytos orientacinės trajektorijos, jeigu atsižvelgiama tik į vidaus pasiūlą, neatsižvelgiant į bendradarbiavimo mechanizmus¹⁵. Dar dėl 7 valstybių narių¹⁶ neaišku, ar jos pasieks 2020 m. atsinaujinančiųjų išteklių energijos tikslus.

Siekdamos 2020 m. atsinaujinančiųjų išteklių energijos tikslų ir užtikrindamos, kad nuo 2021 m. šis lygis būtų laikomas atskaitos tašku, valstybės narės turėtų dar labiau stengtis tiek naudoti atsinaujinančiuosius energijos išteklius, tiek mažinti energijos suvartojimą. Be to,

⁹ Nacionaliniai atsinaujinančiųjų išteklių energijos veiksmų planai – valstybių narių pagal Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyvos 2009/28/EB 24 straipsnį teikiamos išsamios ataskaitos, kuriose nurodomi įsipareigojimai ir iniciatyvos plėtoti atsinaujinančiųjų išteklių energiją.

¹⁰ Bulgarija, Čekija, Danija, Estija, Kroatija, Italija, Lietuva, Vengrija, Rumunija, Suomija ir Švedija.

¹¹ Bulgarija, Čekija, Danija, Vokietija, Estija, Graikija, Ispanija, Kroatija, Italija, Kipras, Latvija, Lietuva, Vengrija, Malta, Austrija, Portugalija, Rumunija, Slovakija, Suomija, Švedija ir Jungtinė Karalystė.

¹² 2009 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/28/EB dėl skatinimo naudoti atsinaujinančių išteklių energiją, OL L 140, p. 16–62.

¹³ Belgija, Prancūzija, Airija, Liuksemburgas, Nyderlandai, Lenkija ir Slovėnija.

¹⁴ Belgija, Airija, Graikija, Prancūzija, Kipras, Liuksemburgas, Malta, Nyderlandai, Lenkija, Portugalija ir Jungtinė Karalystė.

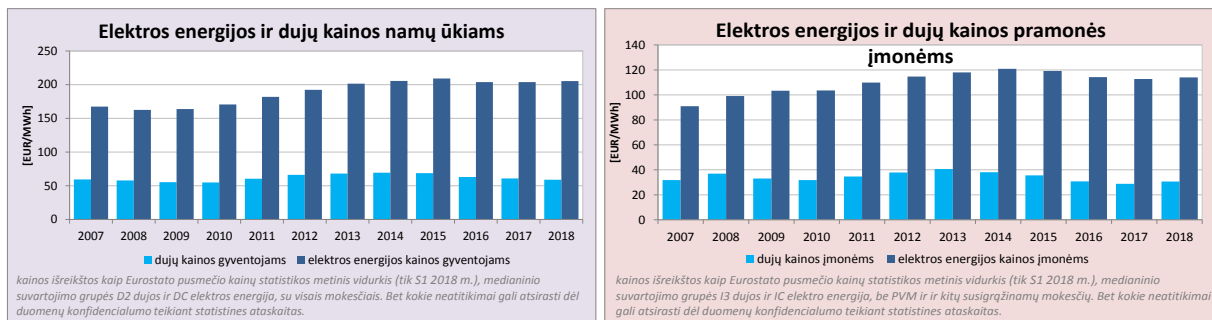
¹⁵ Žr. Valstybių narių pažangos, padarytos įgyvendinant 2020 m. orientacinius atsinaujinančiųjų išteklių energijos naudojimo tikslus, ataskaitą.

¹⁶ Austrija, Vokietija, Ispanija, Latvija, Rumunija, Slovėnija ir Slovakija.

siekdamos užtikrinti, kad trūkumo atveju tikslas būtų pasiektas, arba parduoti galimą perteklių kitoms valstybėms narėms, visos valstybės narės turėtų apsvarstyti Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyvoje¹⁷ numatytą statistinio perdavimo galimybę. Komisija pasirengusi padėti valstybėms narėms šiuo klausimu.

Šiomis aplinkybėmis visoje ES imtasi įvairių veiksmų. Jie įgyvendinami įvairiomis formomis: Komisija sudarė energijos vartojimo efektyvumo darbo grupę, kelios valstybės narės, įskaitant Prancūziją, Nyderlandus ir Portugaliją, paskelbė naujus atsinaujinančiųjų išteklių energijos aukcionus, plačiau naudojamos įmonių elektros energijos pirkimo sutartimis, pagal kurias 2018 m. Europos įmonės nupirko rekordinį vėjo energijos gamybos pajėgumų kiekį.

Nemenka pažanga padaryta kuriant labiau integruotą Europos energijos rinką. Dabar energija laisviau (nors dar nepakankamai laisvai) prekiaujama tarpvalstybiniu mastu¹⁸, remiantis direktyvomis dėl elektros energijos ir dujų rinkų¹⁹, taip pat užtikrinus antimonopolinių taisyklių vykdymą²⁰. Antimonopoliniais sprendimais vartotojams Vidurio ir Rytų Europoje visų pirma veiksmingai užtikrinta galimybė naudotis konkurencingesnėmis dujų kainomis. Kalbant apie elektros energiją, 2010–2017 m. didmeninės elektros energijos kainos nukrito 6,4 proc., dėl to namų ūkių ir pramonės išlaidos energijai sumažėjo atitinkamai 6 proc. ir 30 proc. Tačiau, padidėjus tinklo mokesčiams ir kitiems mokesčiams bei rinkliavoms, Europos Sąjungoje galutinės vartotojų kainos namų ūkiams tuo pačiu laikotarpiu vidutiniškai pakilo 19,3 proc., o pramoniniams vartotojams – 8,7 proc. (žr. 5 pav). Su energija susiję mokesčiai ir rinkliavos sudaro iki 40 proc. mažmeninių energijos kainų namų ūkiams.

5 pav. Namų ūkiams ir pramonei taikomų energijos kainų pokyčiai (šaltinis: Eurostatas)

Oro kokybė pagerėjo, tačiau ją reikia toliau gerinti. Bendromis ES ir valstybių narių pastangomis išmetamųjų oro teršalų (išskyrus amoniaką) kiekis per pastaruosius dešimtmečius Europos Sąjungoje sumažėjo (6 pav.). Tai prisidėjo prie geresnės oro kokybės. Dėl to taip pat sumažėjo oro kokybės zonų, kuriose viršijamos ES nustatytos kietųjų dalelių ribinės vertės, o numatomas ankstyvos mirties dėl oro taršos atvejų skaičius, remiantis

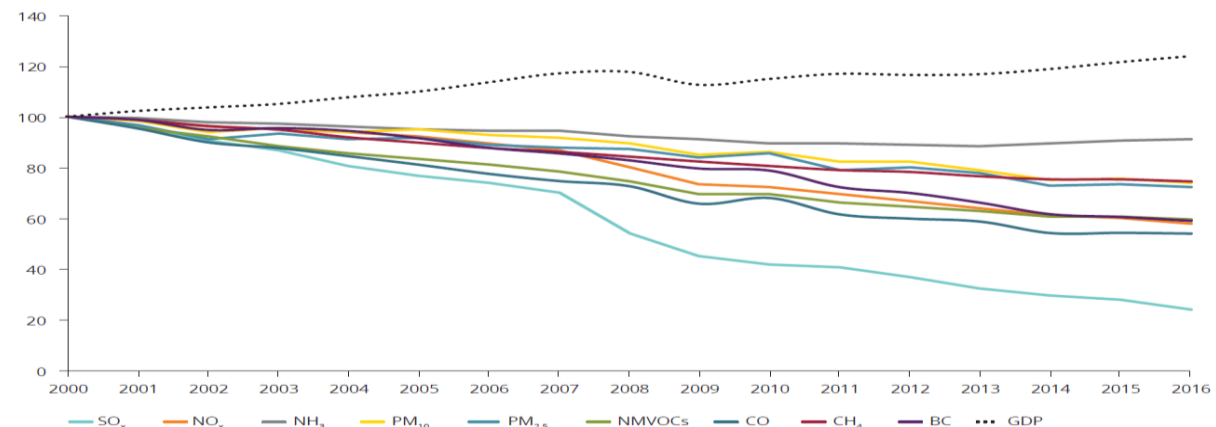
¹⁷ 2009 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/28/EB dėl skatinimo naudoti atsinaujinančių išteklių energiją, iš dalies keičianti bei vėliau panaikinanti Direktyvas 2001/77/EB ir 2003/30/EB, OL L 140, 2009 6 5, p. 16–62.

¹⁸ Žr. Energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūros (ACER) ir Europos energetikos reguliavimo institucijų tarybos (CEER) 2017 m. elektros energijos ir gamtinių dujų vidaus rinkų stebėsenos rezultatų metines ataskaitas, 2018 m. rugsėjo mėn. https://acer.europa.eu/Official_documents/Publications/Pages/Publication.aspx.

¹⁹ 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/72/EB dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, OL L 211, 2009 8 14, p. 55–93, ir 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2009/73/EB dėl gamtinių dujų vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, OL L 211, 2009 8 14, p. 94–136.

²⁰ Komisija priėmė nemažai antimonopolinių sprendimų, padedančių užtikrinti neribojamą energijos srautą dujų ir elektros energijos vidaus rinkose, iš jų naujausi: [AT.39816 sprendimas dėl bendrovės „Gazprom“ įsipareigojimų](#), [AT.40461 sprendimas dėl Vokietijos ir Danijos jungiamųjų linijų įsipareigojimų](#), [AT.39849 sprendimas dėl „BEH Gas“ taikomo draudimo](#).

naujausiais skaičiavimais, sumažėjo iki maždaug 400 000²¹. Prognozuojama, kad valstybėms narėms įgyvendinant priemones, kuriomis siekiama vykdyti 2020 m. ir vėlesnius 2030 m. prasidėsiančio laikotarpio nacionalinius išmetamųjų teršalų kiekio mažinimo įsipareigojimus, ES išmetamas oro teršalų kiekis ir toliau mažės²². Sumažinti išmetamųjų teršalų kiekį lengviau ir mažesnėmis sąnaudomis padeda kelios įgyvendinamos energetikos sąjungos politikos priemonės, pavyzdžiui, anglių naudojimo mažinimas, energijos vartojimo efektyvumo priemonės neefektyviems šildymo įrenginiams pakeisti, tvaresnių transporto priemonių kūrimas²³.

6 pav. ES išmetamo oro teršalų kiekio pokyčiai²⁴, išreikšti procentine 2000 m. lygio dalimi

ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema yra patikimesnė. 2019 m. sausio mėn. pradėjus veikti rinkos stabilumo rezervui ir 2018 m. pradžioje patvirtinus apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos po 2020 m. reformą, anglies dioksido kaina gerokai išaugo (7 pav.). Naudojantis rinkos stabilumo rezervu bus sprendžiamas dabartinio 1,65 mlrd. apyvartinių taršos leidimų pertekliaus klausimas ir stiprinamas sistemos atsparumas būsimiems dideliems sukrėtimams, tuo tikslu koreguojant aukcionuose parduodamų apyvartinių taršos leidimų skaičių. Kylančių anglies dioksido kainų tendencija jau didina pasitikėjimą spartesniu mažo anglies dioksido kiekio technologijų plėtojimu ir panaudojimu. Remiantis rinkos analitikais, jei anglies dioksido kainų lygis bus panašus ar didesnis, rinkos stabilumo rezervo poveikis anglies dioksido rinkai išsilaikys kitą dešimtmetį. Tai susiję su konkrečiomis priemonėmis, kuriomis siekiama išvengti anglies dioksido nutekėjimo, taip apsaugant Europos pramonės konkurencingumą.

²¹ Daugiau žr. <https://www.eea.europa.eu/publications/air-quality-in-europe-2018>.

²² 2016 m. gruodžio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2016/2284 dėl tam tikrų valstybėse narėse į atmosferą išmetamųjų teršalų kiekio mažinimo, OL L 344, 2016 12 17, p. 1–31.

²³ Ataskaita „Pirmoji švaraus oro apžvalga“ (COM(2018) 446 final), 2018 m. birželio 7 d.

²⁴ Ši diagrama rodo santykinius pokyčius kiekvienais metais, taip pat atsižvelgiant į ES valstybių narių skaičiaus pokyčius atitinkamais metais.

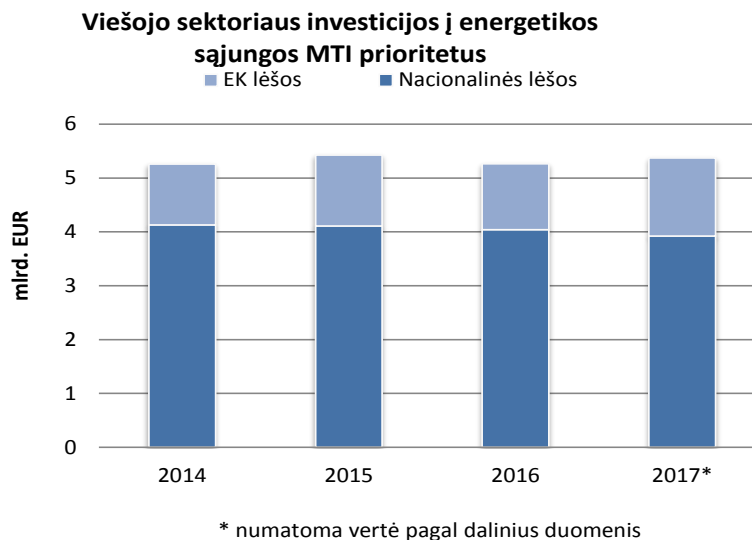

7 pav. Anglies dioksido kainos Europos anglies dioksido rinkoje pokyčiai 2005–2018 m. (šaltinis: ICE)

2014–2017 m. viešosios investicijos (nacionalinės ir ES) į Europos Sąjungos mokslinių tyrimų ir inovacijų prioritetus buvo palyginti stabilios. Per šį laikotarpį viešosios investicijos į šiuos prioritetus vidutiniškai sudarė apie 5,3 mlrd. EUR per metus (8 pav.)²⁵. Nacionalinis finansavimas siekė vidutiniškai 4,1 mlrd. EUR per metus²⁶, taigi ES mokslinių tyrimų programa „Horizontas 2020“ ir sanglaudos politikos fondai buvo labai svarbūs siekiant paskutinius ketverius metus išlaikyti stabilų investicijų į mokslinius tyrimus ir inovacijas lygį. Europos Komisija pasirengusi 2020 m. investuoti beveik 2 mlrd. EUR į švarios energijos mokslinius tyrimus ir inovacijas, vykdydama savo įsipareigojimą padvigubinti viešąsias investicijas į šios srities mokslinius tyrimus ir inovacijas nuo 2015 m. kaip iniciatyvos „Misija – inovacijos“ dalyvė. Tačiau pagrindinis tokių investicijų teikėjas išlieka privatusis sektorius – jo investicijos nuolat sudaro daugiau nei 75 proc. ES investicijų į švarios energijos mokslinius tyrimus ir inovacijas, o metinės joms skiriamos lėšos per dešimtmetį išaugo nuo maždaug 10 mlrd. EUR iki 16 mlrd. EUR. Viešajam finansavimui ir toliau teks svarbus vaidmuo koordinuojant mokslinius tyrimus ir skatinant privačiojo sektoriaus investicijas į prioritetus, atitinkančius mūsų ilgalaikę strateginę viziją, be kita ko, taikant pažangiąją specializaciją. Tai padės sumažinti atotrūkį tarp mokslinių tyrimų ir komercinio diegimo bei pritraukti naujų privačiojo sektoriaus investicijų taikant rizikos mažinimo technologijas. Tvirta politika ir prognozuojamos kainų tendencijos yra inovacijoms švarios energijos ekosistemoje skatinti būtinos sąlygos, o tai galiausiai paskatins investicijas į švarios energijos technologijų mokslinius tyrimus.

²⁵ Pasimeni, F.; Fiorini, A.; Georgakaki, A.; Marmier, A.; Jimenez Navarro, J.P.; Asensio Bermejo, J. M. (2018): SETIS šalių mokslinių tyrimų ir inovacijų rodiklių suvestinės (angl. *SETIS Research & Innovation country dashboards*). Europos Komisijos Jungtinis tyrimų centras (JRC).

²⁶ Ten pat.

8 pav. Viešojo sektoriaus investicijos į energetikos sąjungos mokslinius tyrimus ir investavimo prioritetus 2014–2017 m. (šaltinis: Jungtinis tyrimų centras)

III. PLATAUS UŽMOJO IR MODERNI TEISĖS AKTŲ SISTEMA

Vadovaujant šios kadencijos Europos Komisijai, ES sėkmingai priėmė visiškai naują energetikos ir klimato politikos teisės aktų sistemą²⁷. Europos Parlamentas ir Taryba susitarė persvarstyti ES klimato teisės aktus, įskaitant Apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos direktyvą²⁸ (tiek stacionariesiems įrenginiams, tiek aviacijos veiklai taikomas nuostatas), Reglamentą dėl pastangų pasidalijimo²⁹ ir Reglamentą dėl žemės naudojimo, žemės naudojimo keitimo ir miškininkystės³⁰. Be to, susitarta dėl aštuonių teisėkūros procedūra priimamų aktų pasiūlymų, įtrauktų į dokumentų rinkinį „Švari energija visiems europiečiams“³¹, ir dėl dešimties judumo pasiūlymų, parengtų įgyvendinant Europos mažataršio judumo strategiją³².

Ši išsami teisės aktų sistema yra patikimas pagrindas, leisiantis ES įgyvendinti 2030 m. ir vėlesnio laikotarpio klimato ir energetikos politiką. Ši sistema leis spręsti tokius būsimus uždavinius, kaip skaitmeninimas, atsinaujinančiųjų energijos išteklių integravimas į rinką ir labiau į vartotojus orientuota energetikos politika. Teisės aktuose numatyti horizontalieji elementai, kuriais siekiama skatinti klimato ir energetikos politikos veiksmus, ir konkrečios nuostatos, susijusios su sektoriais skirtais veiksmais, jei reikia. Be to, ES aiškiai

²⁷ Kartu su šia ataskaita Komisija priėmė komunikatą dėl institucinės sistemos „Veiksmingesnis ir demokratiškesnis ES energetikos ir klimato politikos sprendimų priėmimas“ (COM(2019) 177 final, 2019 m. balandžio 9 d.).

²⁸ 2018 m. kovo 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2018/410, kuria siekiama ekonomiškai efektyviai dar labiau sumažinti išmetamųjų teršalų kiekį ir paskatinti investicijas į mažo anglies dioksido kiekio technologijas, OL L 76, 2018 3 19, p. 3–27.

²⁹ 2018 m. gegužės 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2018/842, kuriuo, prisidedant prie klimato politikos veiksmų, kad būtų vykdomi įsipareigojimai pagal Paryžiaus susitarimą, valstybėms narėms nustatomi įpareigojimai 2021–2030 m. laikotarpiu sumažinti išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų metinį kiekį, OL L 156, 2018 6 19, p. 26–42).

³⁰ 2018 m. gegužės 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2018/841 dėl šiltnamio efektą sukeliančių dujų, išmetamų ir absorbuojamų dėl žemės naudojimo, žemės naudojimo keitimo ir miškininkystės, kiekio įtraukimo į 2030 m. klimato ir energetikos politikos strategiją, OL L 156, 2018 6 19, p. 1–25.

³¹ Švari energija visiems europiečiams (COM(2016) 860 final), 2016 m. lapkričio 30 d.

³² Europos mažataršio judumo strategija (COM(2016) 501 final), 2016 m. liepos 20 d.

parodė kitoms pasaulio šalims, kad ji ketina ir toliau rodyti pavyzdį. Taigi ES imasi konkrečių ir ryžtingų veiksmų siekdama įvykdyti savo įsipareigojimus ir prisitaikymo prie klimato kaitos tikslus pagal Paryžiaus susitarimą. Suderinta ES sistema taip pat apima neatsiejamą peržiūros nuostatas ir tas nuostatas, kuriomis užtikrinama, kad šie įsipareigojimai būtų įvykdyti. Ši sistema nukreipia ES tinkamu keliu, kad ekonomika iki 2050 m. taptų neutralizuoto poveikio klimatui ekonomika.

Atnaujintoje teisės aktų sistemoje nustatyti kiekybiniai tikslai ir nubrėžta aiški kelio kryptis iki 2030 m., taip užtikrinant stabilią ir nuspėjamą aplinką planavimui ir investicijoms. Pirmiausia ES užsimojo padaryti dar daugiau ir nustatė naujus 2030 m. tikslus: išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį ES viduje sumažinti bent 40 proc., palyginti su 1990 m. lygiu; pasiekti, kad atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalis sudarytų bent 32 proc.³³; energijos vartojimo efektyvumą padidinti bent 32,5 proc.³⁴ Siekiant padidinti energijos tiekimo saugumą buvo nustatytas 15 proc. elektros energijos tinklų jungiamųjų linijų pralaidumo tikslinis rodiklis – šį tikslą kiekviena valstybė narė turėtų pasiekti iki 2030 m. Taip pat buvo nustatyti privalomi 2030 m. tikslai automobilių išmetamą anglies dioksido kiekį sumažinti 37,5 proc., palyginti su 2021 m. lygiu³⁵; furgonų – 31 proc., palyginti su 2021 m. lygiu³⁶; sunkvežimių – 30 proc., palyginti su 2019 m. lygiu.

2030 M. KLIMATO IR ENERGETIKOS POLITIKOS STRATEGIJA SUTARTI TIKSLAI

	IŠMETAMAS ŠESD KIEKIS	ATSINAUJI- NANČIŲJŲ IŠTEKLIŲ ENERGIJA	ENERGIJOS VARTOJIMO EFEKTYVUMAS	TINKLŲ JUNGTYS	KLIMATAS ES FINANSUOJAMO- SE PROGRAMOSE	CO ₂
2020 m.	-20 %	20 %	20 %	10 %	2014–2020 m. 20 %	
2030 m.	≥ -40 %	≥ 32 %	≥ 32,5 %	15 %	2021–2027 m. 25 %	AUTOMOBILIAI -37,5 % Furgonai -31 % Sunkvežimiai -30 %

Padidinimo nuostata iki 2030 m.

ES sustiprino savo energetinį saugumą. Priimtose naujos dujų tiekimo saugumo ir pasirengimo valdyti riziką elektros energijos sektoriuje taisyklės³⁷, kurių laikantis organizuojamas operatyvinis tarpvalstybinis regioninis bendradarbiavimas siekiant išvengti dujų tiekimo sutrikimo, elektros energijos trūkumo ar tiekimo nutraukimo rizikos ir ją valdyti.

Taip pat didelė pažanga padaryta tobulinant elektros energijos rinkos modelį. Yra parengtas labiau integruotas elektros energijos rinkos modelio taisyklių rinkinys³⁸. Šiomis

³³ 2018 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2018/2001 dėl skatinimo naudoti atsinaujinančiųjų išteklių energiją, OL L 328, 2018 12 21, p. 82–209.

³⁴ 2018 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2018/2002 dėl energijos vartojimo efektyvumo, OL L 328, 2018 12 21, p. 210–230.

³⁵ ES teisės aktuose jau nustatyta, kad iki 2021 m., laipsniškai pradėjus taikyti nuo 2020 m., visų naujų automobilių parko vidutinis išmetamųjų teršalų kiekis turi būti 95 g CO₂/km.

³⁶ ES teisės aktuose jau nustatytas furgonams nuo 2020 m. taikomas 147 g CO₂/km tikslas.

³⁷ 2017 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2017/1938 dėl dujų tiekimo saugumo užtikrinimo priemonių, kuriuo panaikinamas Reglamentas (ES) Nr. 994/2010, OL L 280, 2017 10 28, p. 1–56, ir pasiūlymas dėl Reglamento dėl pasirengimo valdyti riziką elektros energijos sektoriuje, kuriuo panaikinama Direktyva 2005/89/EB, COM(2016) 862 final – 2016/0377(COD).

³⁸ Daugiau žr. <https://ec.europa.eu/energy/en/topics/markets-and-consumers>.

taisyklėmis užtikrinant didesnę kainų konvergenciją ir tarpvalstybinius mainus didinamas elektros energijos rinkos efektyvumas. Be to, jomis nustatyta bendra pajėgumų mechanizmų sistema siekiant užtikrinti, kad jie būtų suderinami tiek su vidaus rinka, tiek su ES priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo tikslais. Buvo atliktas išsamus valstybės pagalbos sektoriaus tyrimas dėl pajėgumų mechanizmų³⁹, o valstybės pagalbos kontrolė ir antimonopolinės taisyklės⁴⁰ padeda užtikrinti, kad mūsų plataus užmojo energetikos ir klimato politikos tikslai būtų pasiekti mažiausiomis sąnaudomis ir nederamai neiškreipiant konkurencijos. Apskritai Europos Komisijos pastangomis sudaromos sąlygos elektros energijai laisviau tekėti ten, kur jos labiausiai reikia, ir palengvinamas atsinaujinančiųjų išteklių energijos integravimas, reguliavimas apkrova ir saugyklų naudojimas rinkoje mažiausiomis sąnaudomis. Komisija taip pat prisidės prie didesnio sektoriaus skaitmeninimo ir skatins didesnių galių vartotojams suteikimą.

Pažanga padaryta ir dujų rinkoje, visų pirma susitarus dėl Dujų direktyvos⁴¹ persvarstymo, ir dabar dujotiekiai, kuriais dujos atiteka į Europos dujų vidaus rinką arba iš jos išteka, turės atitikti ES taisykles. Be to, dabar Europos Komisija gali užtikrinti, kad valstybių narių susitarimai su ES nepriklausančiomis valstybėmis atitiktų ES teisę⁴² prieš juos sudarant. Šie pasiekimai padės užtikrinti didesnę bendrosios rinkos nuspėjamumą investuotojams.

Taip pat atnaujinta konkrečių sektorių reglamentavimo sistema. Tai padaryta siekiant užtikrinti, kad pastatai būtų išmanesni ir efektyviau vartotų energiją⁴³; nustatyti automobilių, furgonų⁴⁴ ir sunkvežimių⁴⁵ išmetamo anglies dioksido ribines vertes; atnaujinti žemės naudojimo, žemės naudojimo keitimo ir miškininkystės taisyklės⁴⁶; atnaujinti su energija susijusių gaminių ekologinio projektavimo taisyklės⁴⁷. Taip bus užtikrinta, kad visi sektoriai, atsižvelgiant į konkrečius jų poreikius, prisidėtų prie energetikos pertvarkos ir prisitaikymo prie klimato kaitos.

Naujoji valdymo sistema padės įgyvendinti ir toliau plėtoti energetikos sąjungą⁴⁸. Valstybių narių integruotuose nacionaliniuose energetikos ir klimato sričių veiksmų planuose

³⁹ Šis tyrimas – pirmasis tokio pobūdžio pagal valstybės pagalbos taisykles – užbaigtas 2016 m. lapkričio mėn. Daugiau žr. http://ec.europa.eu/competition/sectors/energy/state_aid_to_secure_electricity_supply_en.html.

⁴⁰ Komisija yra priėmusi 19 valstybės pagalbos sprendimų dėl 13 skirtingų pajėgumų mechanizmų pagal 2014 m. valstybės pagalbos gaires, kuriomis užtikrinami užsienio pajėgumų teikėjų dalyvavimas ir technologijų požiūriu neutralios konkurencinio paskirstymo procedūros. Informacija apie Komisijos praktiką šioje srityje pateikiama http://ec.europa.eu/competition/sectors/energy/state_aid_to_secure_electricity_supply_en.html.

Be to, 2018 m. pabaigoje Komisija priėmė antimonopolinį sprendimą dėl Vokietijos ir Danijos jungiamųjų linijų reikalaujama, kad Vokietijos tinklo operatorius „TenneT“ sudarytų sąlygas importuoti elektros energiją iš Danijos į Vokietiją ir bet kuriuo atveju garantuotų, jog 75 proc. Daniją ir Vokietiją jungiančių elektros energijos linijų pajėgumų bus skirta prekybai.

⁴¹ Daugiau žr. <https://ec.europa.eu/energy/en/topics/markets-and-consumers/market-legislation>.

⁴² 2017 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas (ES) 2017/684, kuriuo nustatomas keitimosi informacija apie tarpvyriausybinius valstybių narių ir trečiųjų valstybių energetikos susitarimus bei teisiškai neprivalomus dokumentus mechanizmas, OL L 99, 2017 4 12, p. 1–9.

⁴³ 2018 m. gegužės 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2018/844 dėl pastatų energinio naudingumo, OL L 156, 2018 6 19, p. 75–91.

⁴⁴ Daugiau žr. https://ec.europa.eu/clima/policies/transport/vehicles/proposal_lt#tab-0-1.

⁴⁵ Daugiau žr. https://ec.europa.eu/clima/policies/transport/vehicles/heavy_lt.

⁴⁶ 2018 m. gegužės 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2018/841 dėl šiltnamio efektą sukeliančių dujų, išmetamų ir absorbuojamų dėl žemės naudojimo, žemės naudojimo keitimo ir miškininkystės, kiekio įtraukimo į 2030 m. klimato ir energetikos politikos strategiją, OL L 156, 2018 6 19, p. 1–25.

⁴⁷ Įgyvendinant 2016–2019 m. ekologinio projektavimo darbo planą, 2019 m. pirmąjį pusmetį bus priimtas persvarstytų ekologinio projektavimo ir energijos vartojimo efektyvumo ženklavimo priemonių rinkinys.

⁴⁸ 2018 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2018/1999 dėl energetikos sąjungos ir klimato politikos veiksmų valdymo, OL L 328, 2018 12 21, p. 1–77. Be to, naujuoju reglamentu reikalaujama,

bus nurodytas nacionalinis įnašas siekiant bendrų ES tikslinių rodiklių (taip pat būtinos politikos kryptys ir priemonės šiems rodikliams pasiekti) dešimties metų laikotarpiams. Valstybės narės savo planus rengs vykstant nuolatiniam, kartotiniam dialogui su Europos Komisija. Be to, jos užtikrins visuomenės dalyvavimą ir konsultuosius su kitomis valstybėmis narėmis laikydamosi regioninio bendradarbiavimo principo. Taip valstybės narės turės daugiau bendradarbiavimo galimybių, o suinteresuotiesiems subjektams bus užtikrintas didesnis reglamentavimo tikrumas. Nacionaliniai energetikos ir klimato sričių veiksmų planai leis lengviau nustatyti dominančias sritis būsimoms investicijoms, taip pat ekonominės plėtros, darbo vietų kūrimo ir socialinės sanglaudos galimybes.

Visos valstybės narės jau pateikė savo pirmųjų nacionalinių energetikos ir klimato sričių veiksmų planų (apimančių 2021–2030 m. laikotarpį) projektus. Europos Komisija vertina šiuos planų projektus ir iki 2019 m. birželio mėn. valstybėms narėms gali pateikti rekomendacijų, siekdama padėti joms patobulinti savo planus ir užtikrinti, kad ES galėtų bendrai įvykdyti savo įsipareigojimus. Vienas svarbus vertinimo klausimas būtų, ar valstybių narių nacionaliniai įnašai siekiant atsinaujinančiųjų išteklių energijos ir energijos vartojimo efektyvumo tikslų yra pakankami bendram visos ES užmojo lygiui pasiekti. Remdamosi šiuo procesu, 2019 m. antrąjį pusmetį valstybės narės toliau tobulins nacionalinius energetikos ir klimato sričių veiksmų planus ir galiausiai juos priims.

Intarpas. Ilgalaikė ES klestinčios, modernios ir konkurencingos neutralizuoto poveikio klimatui ekonomikos sukūrimo iki 2050 m. strategija

2018 m. lapkričio mėn. Europos Komisija paskelbė ilgalaikę strateginę viziją⁴⁹, kaip iki 2050 m. sukurti klestinčią, modernią ir konkurencingą neutralizuoto poveikio klimatui ekonomiką. Šis dokumentas (parengtas atsižvelgiant į Europos Vadovų Tarybos⁵⁰ ir Europos Parlamento⁵¹ prašymus ir kaip reikalaujama pagal sutartą valdymo sistemą⁵²) buvo Komisijos indėlis rengiant ilgalaikę ES išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimu grindžiamą vystymosi strategiją, kuri turėtų būti priimta ir iki 2020 m. pateikta Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos šalių konferencijai, kaip numatyta pagal Paryžiaus susitarimą. Tuo pat metu kiekviena valstybė narė taip pat turės parengti nacionalinę ilgalaikę strategiją.

Europos Komisija pateikė viziją, pagal kurią numatyta ne tik siekti, kad pasaulio temperatūros kilimas būtų gerokai mažesnis nei 2°C, palyginti su ikipramoninio laikotarpio lygiu, bet ir toliau dėti pastangas, kad šis kilimas neviršytų 1,5°C, iki 2050 m. užtikrinant išmetamų ŠESD poveikio neutralizavimą.

Strategija parodo, kaip Europa, investuodama į realistinius technologinius sprendimus, suteikdama galių piliečiams ir derindama veiksmus tokiose svarbiose srityse, kaip pramonės politika, finansai ar moksliniai tyrimai, kartu užtikrindama socialiai teisingą pertvarką ir nepalikdama nuošalyje nė vieno regiono ar gyventojų grupės, gali imtis lyderės vaidmens neutralizuojant klimatui daromą poveikį.

kad valstybės narės rengtų ilgalaikes strategijas, taip pat integruojama ir paprastinama energetikos ir klimato sričių ataskaitų teikimo tvarka.

⁴⁹ Švari mūsų visų planeta. Strateginė klestinčios, modernios ir konkurencingos neutralizuoto poveikio klimatui Europos ekonomikos ateities vizija (COM(2018) 773 final), 2018 m. lapkričio 28 d.

⁵⁰ 2018 m. kovo 22 d. Europos Vadovų Tarybos išvados.

⁵¹ 2017 m. spalio 4 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl 2017 m. Jungtinių Tautų klimato kaitos konferencijos (COP 23) Bonoje (Vokietija).

⁵² 2018 m. gruodžio 11 d. Reglamento (ES) 2018/1999 dėl energetikos sąjungos ir klimato politikos veiksmų valdymo 15 straipsnis.

Europos Komisijos strategija rodo, kad tokia ekonomikos pertvarka ir įmanoma, ir naudinga. Tai investicija į ES ekonomikos modernizavimą, kad ji būtų geriau pasirengusi įveikti būsimus uždavinius. Kad ši pertvarka būtų įgyvendinta, ES reikės patobulinti septynis strateginius elementus⁵³. Šie elementai pagrįsti penkiais energetikos sąjungos aspektais. Jie taip pat nurodo ES klimato ir energetikos politikos kryptį siekiant Paryžiaus susitarime nustatytą su temperatūra susijusių tikslų.

IV. GALIMYBIŲ ATVERIANČI SISTEMA, KURIA REMIAMA ENERGETIKOS PERTVARKA

Per pastaruosius penkerius metus Europos Komisija ne tik sustiprino teisės aktų sistemą, bet ir pateikė veiksmų sistemą energetikos pertvarkai ir prisitaikymui prie klimato kaitos remti. Šia sistema siekiama sudaryti sąlygas valstybėms narėms ir visiems suinteresuotiesiems subjektams įgyvendinti ES tikslus.

- 1. Ateičiai pritaikyta infrastruktūra, kuria užtikrinamas ES energijos tiekimo saugumas ir sudaromos sąlygos pereiti prie žaliosios ekonomikos*

Europa turi vieną patikimiausių ir labiausiai išplėtotų elektros energijos ir dujų tinklų pasaulyje. Pagrindinis Europos Komisijos tikslas buvo prireikus stiprinti šį tinklą siekiant išspręsti likusius energijos tiekimo saugumo klausimus, sujungti energetines salas ir spręsti uždavinius, su kuriais susiduriama pereinant prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos.

Pagrindinis energetikos sąjungos prioritetas buvo nutraukti neprijungtų regionų energetinę izoliaciją. Didelė pažanga pasiekta Baltijos valstybėse. Anksčiau buvusios ES energetinė sala, dabar šios valstybės yra gerai sujungtos su likusia ES dalimi, o tarpvalstybinių tinklų jungiamųjų linijų pralaidumo rodiklis sudaro 23,7 proc. Tai pavyko įgyvendinti nutiesus naujas jungiamąsias linijas, jungiančias su Švedija, Suomija ir Lenkija. Dabar darbas sutelktas į Baltijos valstybių elektros energijos sistemos sinchronizavimą su kontinentinės Europos tinklu ne vėliau kaip iki 2025 m.⁵⁴ Taip pat skatinamas didesnis Iberijos pusiasalio integravimas – Europos Komisija teikia paramą projektui INELFE⁵⁵ ir Biskajos įlanką kertančiai elektros energijos linijai. Šiomis pastangomis iki 2025 m. bus padvigubintas Prancūzijos ir Ispanijos elektros energijos tinklų jungiamųjų linijų pralaidumas – tai leis Ispanijai priartėti prie 10 proc. jungiamųjų linijų pralaidumo tikslinio rodiklio, o visas Iberijos pusiasalis bus vis labiau integruojamas į elektros energijos vidaus rinką. Europos Komisija taip pat remia tolesnes pastangas integruoti Iberijos pusiasalio ir likusios Europos dalies dujų rinkas. Šios pastangos, rodančios Europos solidarumo ir regioninės vienybės vertę, buvo aptartos reguliariuose Prancūzijos, Portugalijos ir Ispanijos aukščiausiojo lygio susitikimuose su Europos Komisija⁵⁶.

Europos Komisijos pastangos užtikrinti dujų tiekimo įvairinimą taip pat duoda konkrečių rezultatų. Šiomis pastangomis mažinama priklausomybė nuo vieno tiekėjo tam tikrose valstybėse narėse, stiprinamas valstybių narių energetikos sistemų

⁵³ Energijos vartojimo efektyvumas; atsinaujinančiųjų energijos išteklių panaudojimas ir spartesnis elektrifikavimas; švarus, saugus ir susietasis judumas; konkurencinga pramonė ir žiedinė ekonomika; infrastruktūra ir tarpusavio jungtys; bioekonomika ir natūralūs anglies dioksido absorbentai; likusio išmetamo anglies dioksido kiekio mažinimas jį surenkant ir saugant.

⁵⁴ Politinės Baltijos valstybių elektros energijos tinklų ir kontinentinės Europos tinklo sinchronizavimo per Lenkiją veiksmų gairės, 2018 m. birželio 8 d.

⁵⁵ „Interconexión Eléctrica Francia-España“.

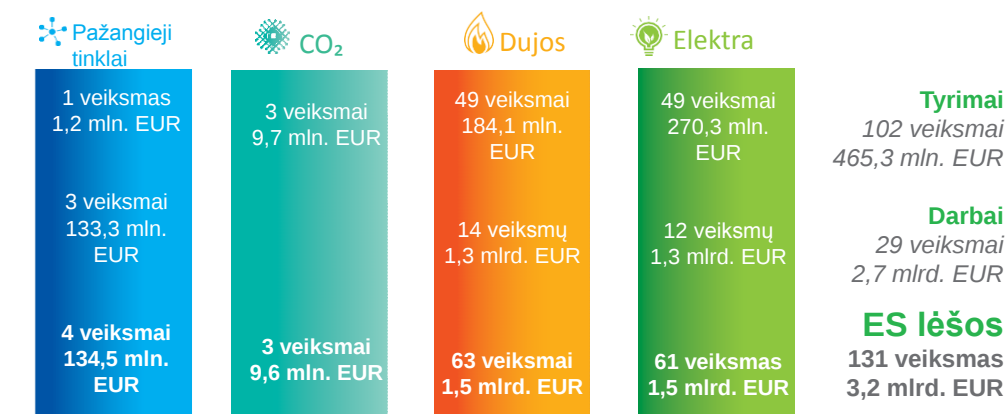
⁵⁶ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-4621_en.htm.

atsparumas, didinama konkurencija ir mažinamos kainos. Todėl visos valstybės narės, išskyrus vieną, turi prieigą prie dviejų nepriklausomų dujų šaltinių, ir jeigu visi vykdomi projektai bus įgyvendinti laiku, visos valstybės narės, išskyrus Malta ir Kiprą, iki 2022 m. turės prieigą prie trijų dujų šaltinių, o 23 valstybės narės turės prieigą prie pasaulinės suskystintų gamtinių dujų rinkos. Rytiniam Baltijos jūros regionui bei Vidurio ir Pietryčių Europai ypač svarbios vykdomos įvairinimo iniciatyvos, pagrįstos suskystintomis gamtinėmis dujomis ir pietiniu dujų koridoriumi. Šios sritys buvo istoriškai priklausomos nuo vieno dujų tiekėjo. Jeigu bus išlaikytas būtinas įsipareigojimas ir jeigu nebus vėluojama įgyvendinti pagrindinių projektų, iki 2020 m. ar šiek tiek vėliau Europoje turėtų būti sukurtas gerai tarpusavyje sujungtas ir visiškai sukrėtimams atsparus dujų tinklas.

Europos Komisija taip pat remia projektus, kuriais siekiama pagerinti ES elektros energijos tinklą ir sudaryti sąlygas daugiau energijos gaminti iš atsinaujinančiųjų išteklių. Nepaisant pažangos, daug didesnių investicijų reikia į elektros energijos tinklus (perdavimo ir skirstymo). Numatoma, kad 2021–2030 m. į elektros energijos perdavimo tinklus reikės investuoti daugiau kaip 150 mlrd. EUR⁵⁷. Šios naujos investicijos turėtų būti susietos su tolesniu tinklų skaitmeninimu ir pažangumo didinimu, taip pat naujų saugyklų naudojimui.

ES transeuropinių energetikos tinklų (TEN-E) politika prisidėjo prie ES infrastruktūros atnaujinimo. TEN-E politika buvo skatinama tikslingai nustatyti ir įgyvendinti bendro intereso projektus (BIP), kurie būtini siekiant sukurti gerai sujungtus tinklus visoje Europoje. Iki šiol įgyvendinta per 30 BIP, dar apie 75 BIP projektai turėtų būti įgyvendinti iki 2022 m. Sudarius keturias aukšto lygio regionines grupes⁵⁸, kurioms vadovauja Europos Komisija, BIP projektų įgyvendinimas paspartėjo. Be to, BIP buvo skirta ES finansinė parama, o tai paskatino privačiojo sektoriaus investicijas. Nuo 2014 m. 91 BIP skirta 3,2 mlrd. EUR parama pagal Europos infrastruktūros tinklų priemonės (EITP) programą ir 1,3 mlrd. EUR parama iš Europos strateginių investicijų fondo (ESIF). Tai leido pritraukti iš viso apie 50 mlrd. EUR investicijų. Be to, pagal ES sanglaudos politikos priemones 2,8 mlrd. EUR buvo skirta iki 2018 m. pabaigos atrinktiems gamtinių dujų ir elektros energijos infrastruktūros projektams.

Finansavimo Europos infrastruktūros tinklų priemonės (EITP) lėšomis lygis pagal sektorius

⁵⁷ Investicijų į transeuropinę energetikos infrastruktūrą poreikiai iki 2030 m. ir vėliau (angl. *Investment needs in trans-European energy infrastructure up to 2030 and beyond*), Ecofys, 2017 m. liepos mėn.

⁵⁸ Keturios aukšto lygio grupės energetikos infrastruktūros srityje: Vidurio ir Pietryčių Europos energetikos tinklų sujungiamumo (CESEC), Šiaurės jūros šalių energetikos srities bendradarbiavimo, Pietų ir Vakarų Europos, Baltijos energijos rinkos jungčių plano (BEMIP).

Galingesni ir geriau tarpusavyje sujungti tinklai valstybėse narėse leido veiksmingiau taikyti energijos vidaus rinkos taisykles. Dėl to išaugo konkurencingumas, sumažėjo sąnaudos ir padidėjo saugumas. Iki šiol 26 šalys – jose suvartojama daugiau nei 90 proc. Europoje suvartojamos elektros energijos ir gyvena per 400 mln. žmonių – yra susiejusios savo kitos paros elektros energijos rinkas. Per pastaruosius 7 metus vien dėl kitos paros prekybos rinkų susiejimo Europos vartotojai per metus gavo maždaug 1 mlrd. EUR naudos⁵⁹. Prie didesnės gerovės gerokai prisidėjo ir einamosios paros rinkų integravimas bei tarpvalstybinių rinkų balansavimas, dėl to per metus sutaupyta keletas milijardų eurų. Rinkų susiejimas pastaraisiais metais taip pat skatino kainų konvergenciją įvairiuose regionuose (pvz., 80 proc. ir 41 proc. kainų konvergenciją atitinkamai Baltijos bei Vidurio ir Vakarų Europos regionuose). Be to, Europos Komisija palaikė regioninio bendradarbiavimo centrų steigimą, nes tai padėtų integruoti tarpvalstybinius elektros energijos srautus ir kintamuosius elektros energijos srautus visoje Europos elektros energijos sistemoje. Skaitmeninant elektros energijos infrastruktūrą reikės daugiau dėmesio skirti kibernetinio saugumo didinimui ir ypatingos svarbos infrastruktūros apsaugai.

Buvo investuojama siekiant sudaryti sektorių integravimo sąlygas. Tačiau norint susieti elektros energijos gamybos ir galutinio vartojimo sektorius reikia nuveikti daugiau. Tai būtina siekiant į energetikos sistemą integruoti didėjančią kintančiųjų atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalį; šildymą ir vėsinimą bei elektra varomas transporto priemonės. Nuo 2016 m. pabaigos beveik 400 mln. EUR Europos infrastruktūros tinklų priemonės (EITP) dotacijų buvo suteikta daugiau nei 50 projektų skatinant alternatyviųjų degalų naudojimą, o iš viso sutelkta per 3 mlrd. EUR investicijų. Siekiama, kad 2019 m. iš EITP derinimo priemonės lėšų būtų skirta papildomi 350 mln. EUR. Ateityje šiam klausimui bus skiriama labai daug dėmesio. Būsima elektra varomų transporto priemonių paklausa įvairiuose ES regionuose bus skirtinga ir priklausys nuo daugelio veiksnių, įskaitant alternatyviųjų degalų infrastruktūros plėtrą. Be to, ES sanglaudos politika tebėra svarbus ES bendro finansavimo šaltinis diegiant netaršų transportą, pvz., apie 12 mlrd. EUR planuojama skirti tvariam judumui mieste.

2. Bandomi būdai, kaip užtikrinti socialiai teisingą pertvarką

Energetikos pertvarka ir prisitaikymas prie klimato kaitos jau palankiai veikia ekonomiką ir prisideda prie darbo vietų kūrimo, tačiau poveikis gali būti dar didesnis. 2000–2014 m. užimtumas ekonomikos aplinkosaugos sektoriuose augo gerokai sparčiau (+49 proc.) negu užimtumas visoje ekonomikoje (+6 proc.)⁶⁰. Šiandien ES yra 4 mln. žaliųjų darbo vietų. Iš jų apie 1,4 mln. darbo vietų energetikos sektoriuje, susijusiame su atsinaujinančiųjų išteklių energijos technologijomis⁶¹, ir 900 000 darbo vietų, susijusių su energijos vartojimo efektyvumo veikla⁶². Tikimasi, kad ėmusis tolesnių energetikos ir klimato politikos veiksmų šie skaičiai didės, kai investicijos Europoje pakeis iškastinio kuro importą, Europos pramonės šakos dėl pradininko pranašumo taps konkurencingesnės, o prisitaikymas prie klimato kaitos padės apsaugoti darbo vietas ir užimtumo galimybes.

⁵⁹ Žr. Energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūros (ACER) ir Europos energetikos reguliavimo institucijų tarybos (CEER) 2017 m. elektros energijos ir gamtinių dujų vidaus rinkų stebėsenos rezultatų metines ataskaitas, 2018 m. rugsėjo mėn.
https://acer.europa.eu/Official_documents/Publications/Pages/Publication.aspx.

⁶⁰ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/EDN-20170529-1?inheritRedirect=true>

⁶¹ <https://irena.org/>

/media/Files/IRENA/Agency/Publication/2018/May/IRENA_RE_Jobs_Annual_Review_2018.pdf.

⁶² https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/CE_EE_Jobs_main%2018Nov2015.pdf.

Nors ši pertvarka naudinga didžiajai daugumai žmonių ir regionų, kai kuriais atvejais gali kilti socialinių problemų. Pavyzdžiui, reguliavimo ar fiskalinės priemonės gali turėti nenumatytą regresyvų poveikį, dėl kurio gali padidėti energijos nepritekliai. Be to, pertvarkos nauda gali būti netolygiai pasiskirsčiusi. Dauguma sektorių, regionų ir gyventojų grupių patirs šios pertvarkos paskatintą reikšmingą augimą, o kitiems gali prireikti paramos prisitaikyti prie pokyčių. O dėl energijos nepritekliaus, nors jis ir mažėja iki prieš krizę buvusio lygio, tarp valstybių narių vis dar išlieka didelių skirtumų⁶³. Nacionaliniu lygmeniu įgyvendinama daug politikos priemonių šioms problemoms spręsti, visų pirma švietimo ir mokymo, taip pat socialinės ir fiskalinės politikos priemonės. Kad būsimos kartos turėtų kintančios ekonomikos sąlygomis reikalingų įgūdžių, būtinos reikšmingos ir ilgalaikės investicijos į žmogiškąjį kapitalą.⁶⁴

Pertvarkomų anglių pramonės ir daug anglies dioksido išskiriančių regionų iniciatyva padeda sušvelninti socialines perėjimo prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų pasekmes. Šiuo metu 12 valstybių narių yra 41 anglių gavybos regionas, o juose vis dar yra apie 185 000 darbo vietų anglių gavybos srityje. Europos Komisija šiems regionams padeda rengti perėjimo prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų strategijas, kuriomis galimas neigiamas socialinis ir ekonominis poveikis sprendžiamas dvejopai, kaip nurodyta toliau.

1. Pirma, Europos Komisija sukūrė atvirą platformą, kuri suburia visus poveikį patiriančius suinteresuotuosius subjektus (nacionalines, regionines ir vietos valdžios institucijas, įmones, pilietinės visuomenės organizacijas ir kt.) keistis geriausia patirtimi, skatinti tarpusavio mokymąsi ir gauti informaciją apie galimas ES paramos priemones.
2. Antra, Europos Komisija teikia tikslinę paramą pasitelkdama operatyvines šalių grupes arba rengdama dvišales diskusijas su Komisijos ekspertais. Ši parama gali padėti nacionalinėms ir regioninėms valdžios institucijoms nustatyti būdus, kaip pradėti pertvarką ir jai vadovauti. Ši parama teikiama kartu su esamų ES fondų, finansavimo priemonių ir programų parama. Šiuo metu šia parama naudojasi 18 regionų 8 valstybėse narėse⁶⁵. Ankstesnė patirtis rodo, kad regionų pertvarka turi būti planuojama aktyviai palaikant visiems suinteresuotiesiems subjektams. Ankstesnė patirtis taip pat rodo, kad Europos lygmens dalyvavimas yra veiksmingas sutelkiant suinteresuotuosius subjektus ir nustatant investavimo galimybes, kurios kitu atveju gal nebūtų svarstomos.

Iniciatyva dėl švarios energijos ES saloms siekiama paspartinti per 1000 Europos gyvenamų salų perėjimą prie švarios energijos. Siekiama padėti šioms saloms pasinaudoti vietiniais atsinaujinančiais energijos ištekliais, energijos vartojimo efektyvumo potencialu ir novatoriškomis saugojimo bei transporto technologijomis ir savarankiškai apsirūpinti energijos ištekliais, taip sumažinant sąnaudas, aplinkos taršą ir priklausomybę nuo mazuto elektros energijai gaminti, kartu skatinant augimą ir kuriant vietines darbo vietas.

⁶³ Energijos nepriteklių patiriančiais laikomi tie, kurie turi įsiskolinimų dėl neapmokėtų komunalinių paslaugų sąskaitų ir (ar) neišgali palaikyti pakankamos šilumos namuose.

⁶⁴ Dėl pristatymo ir diskusijų apie numatomą poveikį įgūdžiams, darbo užmokesčiui ir užduotims, visų pirma žr. naujausią EUROFOUND leidinį „Paryžiaus klimato susitarimo poveikis užimtumui“ (angl. *Employment Implications of the Paris Climate Agreement*) <http://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2019/energy-scenario-employment-implications-of-the-paris-climate-agreement>.

⁶⁵ Šie regionai: Trenčyno (SK), Silezijos, Žemutinės Silezijos ir Didžiosios Lenkijos (PL), Vakarų Makedonijos (EL), Žiu slėnio (RO), Moravijos-Silezijos, Karlovi Varų ir Ūščio (CZ), Aragono, Astūrijos ir Kastilijos ir Leono (ES), Savinios ir Centrinės Savos (SI), Saksonijos, Saksonijos-Anhalto, Brandenburgo, Šiaurės Reino-Vestfalijos (DE).

Reikia dėti daugiau pastangų siekiant įveikti energijos nepriteklių, kurį Europos Sąjungoje vis dar patiria beveik 50 mln. gyventojų. Svarbiausias būdas tai padaryti – daugiau investuoti į namų ūkių energijos vartojimo efektyvumo didinimą. Taip gerinamos gyvenimo sąlygos ir mažiau reikia mokėti už energiją. 2014–2020 m. maždaug 840 000 namų ūkių renovuoti skirta beveik 5 mlrd. EUR iš Europos struktūrinių ir investicijų fondų. Be to, savo nacionaliniuose energetikos ir klimato srities veiksmų planuose valstybės narės įvertins, kiek namų ūkių patiria energijos nepriteklių. Jei jų skaičius bus didelis, valstybės narės nustatys politiką ir priemones šiam energijos nepritekliui sumažinti. Šiems procesams palengvinti Europos Komisija įsteigė Europos energijos nepritekliaus observatoriją⁶⁶, kurios užduotis – rinkti duomenis, teikti rekomendacijas ir skleisti geriausią patirtį.

2016 m. Europos Komisija įsteigė Europos solidarumo korpusą, kuris jaunimui suteikia galimybių dirbti savanoriais, stažuotis arba dirbti įvairiuose projektuose, įskaitant klimato kaitos mažinimo ir energetikos projektus, kurie yra naudingi bendruomenėms visoje Europoje. Iki šiol dalyvauti šioje iniciatyvoje užsiregistravo apie 120 000 jaunuolių, o 13 000 iš jų savo solidarumo veiklą jau yra baigę arba šiuo metu ją vykdo.

Pasaulio mastu Europos Komisija pritarė tam, kad labai svarbu spręsti socialinę problemą, kuri yra susijusi su būtinybe užtikrinti tinkamą pereinamąjį laikotarpį darbuotojams, užtikrinti tinkamą darbą ir kokybiškas darbo vietas, ir su kuria susiduria pasaulis kovodamas su klimato kaita⁶⁷.

3. Galių suteikimas miestams ir vietos bendruomenėms

70 proc. europiečių gyvena miestuose. Jie gali labai padėti įgyvendinti energetikos sąjungos tikslus, tačiau patiria ir tam tikrų sunkumų. Miestai labai svarbūs sprendžiant įvairius klausimus, pavyzdžiui: pastatų standartų; judumo mieste; prisitaikymo prie klimato kaitos poveikio; šildymo ir vėsinimo; atsinaujinančiųjų išteklių energijos naudojimo. Vietos valdžios institucijos įžvelgia potencialą, tačiau jų galimybės formuoti politiką ir telkti investicijas dažnai yra suvaržytos.

Siekdama padėti aktyviau imtis veiksmų vietoje, Europos Komisija atliko labai svarbų vaidmenį plėtojant ES merų pakto dėl klimato ir energetikos iniciatyvą. Tai pagal principą „iš apačios į viršų“ vykdoma iniciatyva, kurioje dalyvaujančios vietos ir regionų valdžios institucijos demonstruoja, kokių veiksmų imasi pereidamos prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos, gauna paramą, dalijasi gerąja patirtimi ir ištekliais. Šiuo metu ES merų paktas yra didžiausias pasaulyje vietos valdžios institucijų tinklas, apimantis daugiau kaip 8 800 miestų, kuriuose gyvena daugiau kaip 230 mln. europiečių. Šie miestai, kurių indėlis sudaro beveik trečdalį iki 2020 m. ES įsipareigoto sumažinti išmetamųjų teršalų kiekio, savo išmetamųjų teršalų kiekį jau sumažino 23 proc., palyginti su atskaitos metų lygiu⁶⁸. Iki praėjusių metų pabaigos per 1 500 miestų įsipareigojo siekti dar platesnio užmojo tikslo – iki 2030 m. sumažinti išmetamą anglies dioksido kiekį 40 proc. ir imtis papildomų prisitaikymo prie klimato kaitos veiksmų. Prie Merų pakto gali prisijungti visi Europos miestai, norintys padėti vykdyti ES klimato ir energetikos politikos įsipareigojimus ir taip prisidėti prie ES tikslų įgyvendinimo. Sekant šiuo įkvepiančiu pavyzdžiu panašios

⁶⁶ <https://www.energypoverty.eu/>.

⁶⁷ 2018 m. gruodžio mėn. Katovicuose vykusioje 24-ojoje Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos šalių konferencijoje ES kartu su 54 šalimis priėmė Silezijos deklaraciją dėl solidarumo ir tinkamo pereinamojo laikotarpio, kurioje raginama užtikrinti tinkamą pereinamąjį laikotarpį darbuotojams ir tinkamą darbą bei kokybiškas darbo vietas, nes tai yra svarbus Paryžiaus susitarimo įgyvendinimo veiksnys.

⁶⁸ http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC103316/jrc103316_com%20achievements%20and%20projections_online.pdf.

Europos Komisijos finansuojamos iniciatyvos pradėtos vykdyti ir kituose pasaulio regionuose ir visos jos yra Visuotinio merų pakto aljanso, kurio tikslas – spartesnė energetikos pertvarka siekiant Paryžiaus klimato susitarimo tikslų, dalis.

ES miestų darbotvarkė taip pat įgyvendinama sėkmingai. Į kai kurias iš 14 šiuo metu vykdomų partnerystės iniciatyvų, kuriose taikant novatorišką valdymo principą dalyvauja vietos valdžios institucijos, valstybės narės ir ES institucijos, įtraukti su energetikos sąjunga susiję klausimai⁶⁹. Pagal iniciatyvą „Inovatyvūs miestų sprendimai“ ir toliau išbandomi **novatoriški sprendimai**, kuriuos būtų galima **pritaikyti ir kituose ES miestuose**. Be šiuo metu vykdomų energetikos pertvarkos projektų, remiami nauji prisitaikymo prie klimato kaitos projektai oro kokybės klausimams spręsti⁷⁰. **URBIS – nauja speciali miestų investavimo konsultacijų platforma**, priklausanti Europos investavimo konsultacijų centrui ir padedanti miestams lengviau ir greičiau pritraukti reikiamų investicijų. Platformoje URBIS jau pradėti nagrinėti 36 prašymai iš visos Europos, apimantys įvairius miestų subsektorius. Siekdama plėtoti platformą URBIS, Europos Komisija ir toliau bendradarbiaus su Europos investicijų banku.

Galiausiai, vietos ir regionų subjektų vaidmuo pripažįstamas energetikos sąjungos teisės aktų sistemoje, visų pirma Reglamente dėl valdymo, ir raginama imtis veiksmų, pavyzdžiui, dėl nedaršaus judumo ir pastatų energinio naudingumo⁷¹.

4. Nauji mokslinių tyrimų ir inovacijų rėmimo būdai

Moksliniai tyrimai ir inovacijos yra svarbus elementas siekiant energetikos sąjungos tikslų. Komunikate „Spartesnis švarios energetikos inovacijų kūrimas ir diegimas“⁷² išdėstyta švarios energetikos mokslinių tyrimų ir inovacijų skatinimo ir spartaus rezultatų pritaikymo rinkoje strategija. Šioje strategijoje nustatyti prioritetai: iš mokslinių tyrimų ir inovacijų programos „Horizontas 2020“ 2018–2020 m. laikotarpiu įsipareigota skirti apie 2,5 mlrd. EUR ES būstų ūkio priklausomybei nuo iškastinio kuro mažinti; ES lyderystei atsinaujinančiųjų energijos išteklių srityje stiprinti; energijos kaupimo ir elektromobilumo sprendimams kurti; labiau integruotai miesto transporto sistemai remti. Be to, Strateginiame energetikos technologijų plane (SET plane) pateikti išsamūs viešųjų ir privačiųjų investicijų į visas šias prioritetines sritis įgyvendinimo planai⁷³, kuriais siekiama, kad Europa būtų energetikos pertvarkos lyderė. 2021 m. pradžioje vykdyti programoje „Europos horizontas“ laikomasi į konkrečią užduotį orientuoto požiūrio – siekiant socialinių tikslų bus užsibrėžti konkretūs tikslai, įvykdytini per tam tikrą laiką. Į pasiūlymą įtraukta užduotis, susijusi su neutralizuoto poveikio klimatui pažangiaisiais miestais.

Europos Komisija skatina ieškoti naujų būdų, kaip mokslinių tyrimų projektų rezultatus diegti rinkoje. Ji rengiasi įsteigti bendro investavimo fondą su „Breakthrough Energy“⁷⁴ (koalicija, vienijančia privačius investuotojus, pasaulines korporacijas ir finansų įstaigas), kurio lėšomis būtų remiamos novatoriškos Europos įmonės, kuriančios labai naujoviškas švarios energetikos technologijas ir diegiančios jas rinkoje. Be to, pagal Europos inovacijų tarybos bandomąjį projektą remiamos proveržio inovacijos, be kita ko, novatoriškos

⁶⁹ Pvz., partnerystės iniciatyvos dėl energetikos pertvarkos, prisitaikymo prie klimato kaitos, judumo mieste, oro kokybės ir būsto, <https://ec.europa.eu/futurium/en/urban-agenda>.

⁷⁰ <https://www.uisa-initiative.eu/en>

⁷¹ 2018 m. gegužės 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2018/844 dėl pastatų energinio naudingumo, OL L 156, 2018 6 19, p. 75–91.

⁷² Spartesnis švarios energetikos inovacijų kūrimas ir diegimas (COM(2016) 763 final), 2016 m. lapkričio 30 d.

⁷³ <https://setis.ec.europa.eu/actions-towards-implementing-integrated-set-plan/implementation-plans>.

⁷⁴ <http://www.b-t.energy/>.

švarios energetikos technologijos, derinant dotacijas ir investicijas į nuosavą kapitalą parama teikiama inovacijoms kurti ir joms diegti rinkoje. Dar vienas ES finansuojamų projektų pažangos įrodymas – daugiau kaip 100 efektyvaus energijos vartojimo ir efektyvaus išteklių naudojimo sprendimų, atrinktų įtraukti į Pasaulio efektyvių sprendimų aljanso („World Alliance for Efficient Solutions“) portfelį⁷⁵. Parodomųjų energetikos projektų finansavimo priemonė „InnovFin“⁷⁶ taikoma labai sėkmingai – 2018 m. sutelkta daugiau kaip 140 mln. EUR, palyginti su vos 25 mln. EUR bandomuoju laikotarpiu 2015–2017 m. Todėl bendra ES parama iki šiol siekia beveik 170 mln. EUR, o bendros projektų išlaidos – daugiau kaip 350 mln. EUR. Atsižvelgiant į didelio masto inovacinių technologijų demonstravimo svarbą, parodomųjų energetikos projektų finansavimo priemonei „InnovFin“ ir Europos infrastruktūros tinklų priemonės skolos priemonei buvo perskirtos iš programos „NER 300“ neišmokėtos lėšos⁷⁷. Mažo anglies dioksido kiekio technologijų moksliniai tyrimai ir inovacijos pagal pažangiosios specializacijos principus remiami ir sanglaudos politikos fondų lėšomis, tam numatant ne mažiau kaip 2,5 mlrd. EUR ES lėšų, iš kurių iki 2018 m. pabaigos apie 1,2 mlrd. EUR jau skirta atrinktiems projektams⁷⁸. Europos Komisija taip pat įsteigė **Inovacijų fondą** ir siekia investuoti apie 10 mlrd. EUR į novatoriškas švarias technologijas.

ES remia švarios energetikos technologijas kuriančių Europos mokslininkų ir novatorių tinklo kūrimą. Europos inovacijos ir technologijos institutas remia startuolius per savo žinių ir inovacijų bendrijų (ŽIB) tinklą. 2018–2020 m. laikotarpiu iš ŽIB buvo skirta apie 150 mln. EUR kurti sprendimams, kuriais populiarinamos švarios energetikos inovacijos.

Formuojasi naujos svarbios kosmoso ir vandenilio technologijų sritys. Reglamento dėl Sąjungos kosmoso programos pasiūlyme⁷⁹ Europos Komisija skatina naudoti ES kosmoso technologijas. Europos kosmoso programos „Copernicus“ ir „Galileo“ atveria galimybių kurti novatoriškus sprendimus, svarbius visai ekonomikai, įskaitant energetikos sektorių ir kovą su klimato kaita. Naudojantis padėties nustatymo paslaugomis galima efektyviau prognozuoti oro sąlygas, o naudojantis ES Žemės stebėjimo paslaugomis – tiksliai nustatyti išmetamą CO₂ ir metano kiekį⁸⁰ ir taip formuoti geresnę energetikos ir klimato politiką. Vandenilio technologijos taip pat gali būti svarbios tenkinant didelio masto arba sezoninio energijos kaupimo poreikius ir optimizuojant visą energetikos sistemą susiejant sektorius. Vandenilis gali padėti mažinti dujų infrastruktūros, transporto sektoriaus ir daug energijos sunaudojančios pramonės priklausomybę nuo iškastinio kuro. Per pastaruosius 10 metų į vandenilio technologijas per Kuro elementų ir vandenilio bendrąją įmonę investuota daugiau kaip 1 mlrd. EUR.

Europa imasi lyderystės plėtojant branduolių sintezę – perspektyvų ateities būdą gaminti energiją išskiriant mažai anglies dioksido. ES investicijos į ITER⁸¹ kartu su JAV, Japonija, Kinija, Rusija, Pietų Korėja ir Indija jau davė apčiuopiamos su inovacijomis ir augimu susijusios naudos ES ekonomikai ir visuomenei. Europos įmonės ir mokslinių tyrimų

⁷⁵ <https://solarimpulse.com/network/EUFunded>.

⁷⁶ http://www.eib.org/attachments/thematic/innovfin_energy_demo_projects_en.pdf.

⁷⁷ Programa „NER 300“ taip pavadinta pardavus 300 mln. apyvartinių taršos leidimų iš naujiems rinkos dalyviams skirto rezervo (NER), sudaryto trečiajam ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos etapui.

⁷⁸ <http://s3platform.jrc.ec.europa.eu/esif-energy>.

⁷⁹ Reglamento, kuriuo sudaroma Sąjungos kosmoso programa ir įsteigiama Europos Sąjungos kosmoso programos agentūra, pasiūlymas (COM/2018/447 final), 2018 m. birželio 6 d.

⁸⁰ Europos Komisija pradeda energetikos sektoriuje išmetamo metano tyrimą.

⁸¹ ES dalyvauja tarptautiniame konsorciume, kuris pietų Prancūzijoje stato eksperimentinį objektą ITER (lot. „kelias“). Tai bus didžiausias energiją gaminsiantis branduolių sintezės įrenginys, o šiuo metu tai yra vienas iš plačiausio užmojo energetikos projektų pasaulyje.

centrai kuria technologijas, kurias naudojant ateityje bus galima gauti branduolių sintezės energiją ir kurios įvairiškai pritaikomos ne tik energetikos sektoriuje.

5. Europos pramonės konkurencingumo palaikymas ir didinimas

Siekdama paskatinti įvairioms vertės grandinėms priklausančių pramonės subjektų diskusijas ir dėdama pastangas stiprinti mokslo ir pramonės sąsajas, Europos Komisija 2017 m. pradėjo tris pramonės iniciatyvas – dėl baterijų, atsinaujinančiųjų išteklių energijos ir statybos. Europos Komisija taip pat įsteigė Švarios energijos pramonės forumą, kuris yra neatsiejama kasmet organizuojamų ES pramonės dienų dalis (2018 m. vasario 22–23 d., 2019 m. vasario 5–6 d., 2019 m. kovo 18 d. atskiras renginys atsinaujinančiųjų išteklių energijai) ir kuris pasidalyti patirtimi suburia pramonės atstovus, akademinę bendruomenę, vietos valdžios institucijas ir politikos formuotojų.

2018 m. gegužės mėn. įsteigtas Strateginis bendriems Europos interesams svarbių projektų forumas. Jis apima pagrindines strategines vertės grandines, pvz., baterijų.

Baterijų strateginė svarba bus labai didelė mažinant Europos ekonomikos priklausomybę nuo iškastinio kuro, stiprinant ES strateginę energijos tiekimo autonomiją ir didinant ES pramonės konkurencingumą. Baterijos bus svarbios elektros tinklo valdymui, atliekamam skirstant ir kaupiant iš atsinaujinančių energijos šaltinių pagamintą elektros energiją. Jos taip pat padės skatinti mažataršį ir netaršų judumą. Šios strateginės vertės grandinės svarbą rodo tai, kad sukurtas Europos baterijų aljansas⁸², kaip pabrėžiama Europos Komisijos ataskaitoje dėl strateginio su baterijomis susijusių veiksmų plano įgyvendinimo „Strateginės baterijų vertės grandinės Europoje kūrimas“⁸³ (priimta kartu su šia ataskaita). Joje atkreipiamas dėmesys į Europos baterijų sektoriui kylančius sunkumus ir apžvelgiama Europos Komisijos strateginio su baterijomis susijusių veiksmų plano⁸⁴ įgyvendinimo pažanga.

Norint sumažinti Europos ekonomikos priklausomybę nuo iškastinio kuro, kartu išlaikant arba didinant jos konkurencingumą, labai svarbu **visokeriopai taikyti žiedinės ekonomikos principus**, visų pirma tuose sektoriuose, kuriuose suvartojama daug energijos, pvz., plieno, cemento arba stiklo gamybos. Kartotinais naudojant ir perdirbant žaliavas išmetama mažiau teršalų ir kartu mažėja Europos priklausomybė nuo žaliavų tiekimo⁸⁵. Atkakliai dėdama pastangas mažinti šiukšlinimą plastikais, didinti perdirbamų plastikų dalį ir skatinti rinkos inovacijas, 2018 m. gruodžio mėn. Europos Komisija įsteigė Žiedinės ekonomikos plastikų aljansą, suburiantį sektoriaus pagrindinius suinteresuotuosius subjektus ir apimančią visą plastikų vertės grandinę.

6. Investicijos į tvarumą ir į energetikos pertvarką

Po finansų krizės susidaręs investicijų deficitas Europoje jau beveik panaikintas. Tačiau klestėjimui ateityje užtikrinti ir toliau labai reikės kokybiškų investicijų⁸⁶, o energetikos sąjunga atveria didelių investavimo galimybių. Tam, kad 2030 m. klimato ir energetikos politikos strategija atneštų naudos, 2020–2030 m. reikės maždaug 180 mlrd. EUR vertės

⁸² https://ec.europa.eu/growth/industry/policy/european-battery-alliance_en.

⁸³ Ataskaita dėl strateginio su baterijomis susijusių veiksmų plano įgyvendinimo. Strateginės baterijų vertės grandinės Europoje kūrimas (COM(2019) 176 final), 2019 m. balandžio 9 d.

⁸⁴ Komunikato „Tvarus judumas Europoje: saugus, susietas ir netaršus“ (COM(2018) 293 final, 2018 m. gegužės 17 d.) priedas.

⁸⁵ <https://www.sitra.fi/en/publications/circular-economy-powerful-force-climate-mitigation/>

⁸⁶ 2019 m. metinė augimo apžvalga. Stipresnė Europa pasaulinio neapibrėžtumo sąlygomis (COM(2018) 770 final), 2018 m. lapkričio 21 d.

papildomų investicijų per metus⁸⁷. Kad būtų neutralizuotas poveikis klimatui, 2030–2050 m. reikės 142–199 mlrd. EUR papildomų investicijų per metus⁸⁸ (palyginti su atskaitos scenarijumi ir esamomis priemonėmis, pagal kurias⁸⁹ kasmet reikėtų beveik 400 mlrd. EUR⁹⁰). Viešieji ištekliai gali padėti pritraukti investicijų arba jas nukreipti ten, kur reikia, vis dėlto didžioji dauguma šių investicijų turės būti iš privačių šaltinių. Todėl įgyvendinant energetikos sąjungą ir ES pramonės politiką daugiausia dėmesio skiriama su investicijomis į švarią energiją susijusios rizikos mažinimui. Valstybės narės toliau atliks pagrindinį vaidmenį užtikrinant naujų projektų pajamas pagal paramos sistemas. Tačiau norint apsaugoti atsinaujinančiųjų išteklių energijos tiekėjų pajamas, vis svarbiau bus naudoti ir papildomas ilgalaikes prekybos priemones – elektros energijos pirkimo sutartis.

Investicijų planu Europai (vadinamuoju Junckerio planu) sutelkiamos investicijos į atsinaujinančiųjų išteklių energiją, energijos vartojimo efektyvumą ir energetikos infrastruktūrą. Iš Europos strateginių investicijų fondo (ESIF) sutelktos bendros 390 mlrd. EUR investicijų sumos beveik 70 mlrd. EUR investuota į energetikos sektorių. Pavyzdžiui, ESIF finansavimas padėjo 7,4 mln. ES namų ūkių gauti prieigą prie atsinaujinančiųjų išteklių energijos. ESIF parama pasinaudojo nemažai nacionalinio ir regioninio masto investicijų į gyvenamųjų pastatų energijos vartojimo efektyvumą programų Prancūzijoje, Ispanijoje, Italijoje, Vokietijoje, Suomijoje, Lenkijoje, Čekijoje ir kitose valstybėse narėse. ESIF taip pat padėjo finansuoti Italiją ir Prancūziją jungiančią elektros energijos tinklų liniją bei stambius dujų infrastruktūros projektus, pavyzdžiui, Transadrijos dujotiekį ir Juodosios jūros dujų jungtį.

Didelė parama teikiama ir įgyvendinant **ES sanglaudos politiką**, pavyzdžiui, pagal 2014–2020 m. programas visiems penkiems energetikos sąjungos aspektams skirtas reikšmingas 69 mlrd. EUR finansavimas, kartu su nacionaliniu viešojo ir privačiojo sektorių suteiktu finansavimu sudarantis maždaug 92 mlrd. EUR. Jis įgyvendinamas tinkamai: 2018 m. pabaigoje projektams buvo paskirstyta 71 proc. visos finansavimo sumos. Maždaug 2,5 mlrd. EUR investicijoms į mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomiką gaunama naudojant finansines priemones.

Be to, **pažangiojo išmaniųjų pastatų finansavimo iniciatyva skatinamos investicijos į namų ūkių ir MVĮ energijos vartojimo efektyvumą didinančias renovacijas.** Šio tikslo siekiama efektyviau naudojant viešąsias lėšas: i) naudojant finansines priemones (pvz., garantija užtikrintas paskolas) ir sutartis dėl energijos vartojimo efektyvumo; ii) taikant geresnes jungimo ir pagalbos priemones projektams rengti ir iii) mažinant su investicijomis susijusią riziką.

2018 m. gegužės mėn. Europos Komisija pasiūlė kitoje 2021–2027 m. daugiametėje finansinėje programoje⁹¹ dar sustiprinti klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo prie jos priemones. Klimato tikslams skiriamų ES biudžeto išlaidų dabartinius lygius pasiūlyta

⁸⁷ Palyginti su 2016 m. atskaitos scenarijumi.

⁸⁸ Įtraukus transporto sektorių: 176–290 mlrd. EUR per metus, žr. „Išsamią analizę, kuria grindžiamas Komisijos komunikatas (2018) 773“, 10 lentelė.

⁸⁹ Atskaitos scenarijuje daryta prielaida, kad bus laikomasi 2030 m. energijos vartojimo efektyvumo tikslo (32,5 proc.) ir atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalies tikslo (32 proc. bendroje galutinės suvartojamos energijos paklausoje), o 2030 m. politika bus vykdoma toliau jos negriežtinant ir neįvedant naujų papildomų priemonių.

⁹⁰ Įtraukus transporto sektorių: 1 200 mlrd. EUR per metus, žr. „Išsamią analizę, kuria grindžiamas Komisijos komunikatas (2018) 773“, 10 lentelė.

⁹¹ 2018 m. gegužės 2 d. komunikatas „Šiuolaikiškas biudžetas Sąjungai, kuri apsaugo, suteikia galių ir gina. 2021–2027 m. daugiametė finansinė programa“ (COM(2018) 321 final).

padidinti nuo 20 proc.⁹² iki 25 proc. Taip pat pasiūlyta iki 35 proc. padidinti programos „Europos horizontas“ išlaidas klimato tikslams⁹³. Projektai turės būti atsparūs dabartiniais ir būsimiems klimato pokyčiams. Šias priemones papildys priemonės, padėsiančios nuo iškastinio kuro priklausomiems regionams tinkamai pereiti prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos. Viena iš tokių priemonių – ES prekybos apyvartiniais taršos leidimais sistemos modernizavimo fondas, kurio lėšomis nuo 2021 m. bus remiamas priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimas ir energetikos sistemų modernizavimas 10 paramą gaunančių valstybių narių.

Kad paskatintų tvarias investicijas, 2018 m. gegužės mėn. Europos Komisija pasiūlė priemonių, kuriomis sukuriama vienoda klasifikavimo sistema (taksonomija) ir apibrėžiama, ką galima laikyti aplinkos požiūriu tvaria ekonomine veikla. 2019 m. vasario 25 d. teisėkūros institucijos susitarė dėl šių naujų anglies pėdsako mažinimo lyginamųjų indeksų; taip bus reglamentuojamos institucinių investuotojų ir turto valdytojų pareigos atskleisti informaciją, kaip jie į savo rizikos procedūras įtraukia aplinkos apsaugos, socialinius ir valdymo veiksnus. Taikant šias priemones taip pat bus sukurti naujos kategorijos anglies pėdsako mažinimo ir teigiamo poveikio mažinant anglies pėdsaką lyginamieji indeksai, suteiksiantys investuotojams geresnės informacijos apie jų investicijų anglies pėdsaką.

Kaip pripažinta ES prisiėmus išipareigojimus pagal G 20 programą, kad energetikos sąjunga būtų veiksminga ir efektyvi, būtina palaipsniui panaikinti subsidijas iškastiniam kurui. 2008–2016 m. subsidijų iškastiniam kurui nesumažėjo. 2016 m. šių subsidijų vertė apytikriai siekė 55 mlrd. EUR, o tai rodo, kad ES ir nacionalinės politikos priemonių dar nepakanka, kad šios subsidijos būtų palaipsniui panaikintos⁹⁴.

7. Tvirtas energetikos sąjungos išorės aspektas

Pasauliniu mastu veikianti ES viena iš pirmųjų pripažino klimato kaitos iššūkį ir perėjimo prie švarios energijos teikiamas galimybes. Dėl glaudaus ES valstybių narių bendradarbiavimo ES sėkmingai taiko diplomatiją energetikos ir klimato srityse – pasitelkdama diplomatinčius tinklus ir bendradarbiavimo agentūras spartina pasaulinio masto klimato politikos veiksmų įgyvendinimą. Šie veiksmai apima informavimo veiklą šalyse partnerėse ir proporcingą kovos su klimato kaita finansavimo ir techninės paramos didinimą siekiant padėti šalims įgyvendinti savo nacionaliniu lygmeniu nustatytus įpareigojančius veiksmus pagal Paryžiaus susitarimą. ES surengė ministrų susitikimus klimato politikos veiksmų klausimais su Kinija ir Kanada, – jie padėjo išlaikyti pasitikėjimą pasaulinio masto klimato politikos veiksmais. Be to, ES glaudžiai bendradarbiauja su G 7 ir G 20 pirmininkaujančiomis valstybėmis ir partneriais ragindama prisidėti prie pasaulinės klimato veiksmų darbotvarkės ir pabrėždama būtinybę labai taršios ekonomikos šalims demonstruoti lyderystę ir pažangą. Negana to, iniciatyva „Misija – inovacijos“ tapo svarbiu tarpyvyriausybiniu forumu, skirtu naujai mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros veiklai. Kartą per metus rengiami iniciatyvos „Misija – inovacijos“ susitikimai, vykstantys iškart po ministrų forumo švarios energijos klausimais⁹⁵, sudaro puikias sąlygas investicijoms į švarios energijos inovacijas spartinti.

ES lyderystė pasaulyje švarios energijos ir klimato veiksmų srityse atsispindi ir kituose tarptautiniuose uždaviniuose. Klimato kaita – grėsmę didinantis veiksnys, skatinantis

⁹² Suma rodo, kad 2018 m. bendras įnašas į klimato aspekto integravimą turėtų pasiekti 19,3 proc. Suma kas metus koreguojama.

⁹³ https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/communication-modern-budget-may_2018_en.pdf.

⁹⁴ <https://ec.europa.eu/energy/en/data-analysis/energy-prices-and-costs>.

⁹⁵ <http://www.cleanenergyministerial.org/>

visuotinį nestabilumą ir didelio masto migracijos srautus. Investicijos į švarią energiją šalyse partnerėse, priešingai, teikia galimybių sparčiai plėtoti Europos pramonės sektorius, kuriuose išmetama mažai anglies dioksido. Būtent šiuos sektorius ES veiksmais ir siekiama kuo labiau plėsti.

ES ieško naujų prekybos ir klimato tikslų derinimo būdų. Pavyzdžiui, ES ir Japonijos laisvosios prekybos susitarimas yra pirmasis pasaulyje, į kurį įtrauktas konkretus įsipareigojimas vykdyti Paryžiaus susitarimą. Kalbant apie dvišalę prekybą ir energetiką, 2018 m. ES taip pat susitarė su Meksika dėl energetikos ir žaliavų skyriaus ir reikalauja tokius skyrius įtraukti į šiuo metu derinamus laisvosios prekybos susitarimus su svarbiomis energetikos ir žaliavų šalimis, pavyzdžiui, Australija, Azerbaidžanu ir Čile.

Atsižvelgiant į numatomą išmetamųjų teršalų kiekio augimą dėl intensyvėjančio eismo, tarptautinės aviacijos ir jūrų transporto išmetamų teršalų mažinimas išlieka problema. 2016 m. spalio mėn. Tarptautinė civilinės aviacijos organizacija susitarė dėl pasaulinės rinkos priemonės CORSIA⁹⁶, pagal kurią nuo 2021 m. bus pradėtas kompensuoti išmetamųjų teršalų kiekis, viršijantis 2020 m. lygį. Jūrų sektoriuje Tarptautinė jūrų organizacija 2018 m. balandžio mėn. priėmė pradinę strategiją⁹⁷ dėl iš laivų išmetamo ŠESD kiekio sumažinimo bent 50 proc. iki 2050 m., palyginti su 2008 m. lygiu. Abiejuose sektoriuose reikės užtikrinti šių pradinių veiksmų, kuriais siekiama mažinti priklausomybę nuo iškastinio kuro, įgyvendinimą.

Tarptautinė ES veikla padėjo pasiekti energetikos sąjungos tikslą – įvairinti Europos energijos šaltinius ir užtikrinti energetinį saugumą. ES palaiko reguliarią dialogą energetikos klausimais su pagrindiniais energijos tiekėjais ir partneriais tiek dvišalėse diskusijose (su Norvegija, JAV, Iranu, Alžyru, Egiptu ir Turkija), tiek daugiašalėse platformose (pvz., OPEC, Viduržemio jūros sąjungos, G 7 ir G 20 susitikimuose).

Dujų tiekimo srityje Europos Komisija palengvino kelis trišalių Ukrainos ir Rusijos Federacijos derybų etapus, kuriais siekta užtikrinti nenutrūkstamą gamtinių dujų tranzitą iš Rusijos per Ukrainą. Dėl nuoseklaus ES derėjimosi su visais susijusiais partneriais ir projekto suinteresuotosiomis šalimis gamtinių dujų tiekimas pietiniu dujų koridoriumi turėtų prasidėti kitais metais. Be to, Europos Komisija palaikė rytų Viduržemio jūros regiono šalių pastangas nagrinėti bendrus būdus, kaip dideli jų dujų ištekliai galėtų būti pasiūlyti rinkai. Taip pat Europos Komisija yra ir toliau įsipareigojusi remti regiono vystymąsi kuriant gamtinių dujų mazgą ir ateityje pradedant tiekti gamtines dujas Europos Sąjungai. Ji tęs politiką, kuria siekiama toliau įvairinti tiekimo šaltinius ir transportavimo maršrutus, taip pat griežtai įgyvendinti energetikos teisės aktus visoje Sąjungos teritorijoje.

Įgyvendinusi savo 2016 m. strategiją⁹⁸ Europos Komisija ėmėsi tolesnių veiksmų siekdama į ES pritraukti dar didesnę kiekį suskystintų gamtinių dujų (SGD) iš viso pasaulio, kad šios dujos svariai prisidėtų didinant energijos šaltinių įvairovę. Sprendžiant visas energetikos politikos problemas ES siekia glaudžiai bendradarbiauti su pagrindiniais mūsų partneriais, visų pirma Jungtinėmis Amerikos Valstijomis; tiek JAV, tiek ES ėmėsi

⁹⁶ Tarptautinės aviacijos išmetamo anglies dioksido kiekio kompensavimo ir mažinimo sistema. Susitarime nustatoma: i) tikslas stabilizuoti išmetamų teršalų kiekį ties 2020 m. lygiu, įpareigojant oro linijas kompensuoti augantį jų išmetamų teršalų kiekį; ii) pagrindiniai pasaulinės sistemos kūrimo elementai; iii) įgyvendinimo sąlygų sudarymo užbaigimo planas. Žr. https://ec.europa.eu/clima/policies/transport/aviation_en.

⁹⁷ [http://www.imo.org/en/OurWork/Environment/PollutionPrevention/AirPollution/Documents/Resolution%20MEPC.304\(72\)_E.pdf](http://www.imo.org/en/OurWork/Environment/PollutionPrevention/AirPollution/Documents/Resolution%20MEPC.304(72)_E.pdf).

⁹⁸ ES suskystintų gamtinių dujų naudojimo ir dujų laikymo strategija, COM(2016) 49 *final*, 2016 m. vasario 16 d.

konkrečių veiksmų JAV SGD, parduodamų konkurencingomis kainomis, importui į ES didinti. 2018 m. liepos mėn. įvykus Komisijos Pirmininko J.-C. Junckerio ir Prezidento D. Trumpo susitikimui⁹⁹, SGD prekybos santykiai tapo glaudesni, – iki 2019 m. kovo mėn. pabaigos iš viso importuota beveik 9 mlrd. kubinių metrų dujų¹⁰⁰. Siekiant toliau gilinti verslo tarpusavio ryšius, 2019 m. gegužės 2 d. per ES ir JAV energetikos tarybos susitikimą vyks aukšto lygio konferencija SGD tema.

ES toliau padeda kaimyninėms šalims modernizuoti energetikos sektorių. Pasitelkusi Energijos bendriją ES toliau padėjo susitariančiosioms šalims priimti pagrindinius ES energetikos ir klimato teisės aktus. Šiuo metu Energijos bendrijos sutartis atnaujinama.

Europos Komisija taip pat daug dėmesio skiria branduolinei saugai už Europos Sąjungos ribų. ES kaimyninėse šalyse vykdytas ir toliau bus vykdomas toks pats branduolinės saugos testavimas nepalankiausiomis sąlygomis kaip ir visuose ES reaktoriuose. Baltarusijoje vykdyto branduolinės saugos testavimo nepalankiausiomis sąlygomis tarpusavio vertinimą atliko ES ekspertai.

Kalbant apie bendradarbiavimą civilinės branduolinės energetikos srityje, ES sėkmingai tęsė bendradarbiavimą su Iranu pagal susitarimą su Iranu dėl branduolinės programos. Šioje srityje ES siekia bendradarbiavimą puoselėti – geriau perprasti Irano civilinės branduolinės energetikos poreikius ir palaipsniui stiprinti pasitikėjimą Irano branduoline programa – ir ilgam laikui atnaujinti santykius su Iranu. Šiam procesui paskatinti ES pradėjo įgyvendinti keletą veiksmų, visų pirma susijusių su branduoline sauga ir parama Irano branduolinės energetikos reguliavimo institucijai. Be to, ES neseniai surengė trečią ES ir Irano aukšto lygio seminarą tarptautinio bendradarbiavimo branduolinės saugos srityje ir branduolinio valdymo klausimais.

ES toliau plėtojo tarptautinį bendradarbiavimą su tarptautiniais partneriais anglies dioksido rinkoje: glaudžiai dirbo su Kinija, kad paremtų šios šalies nacionalinės sistemos sukūrimą ir plėtojimą, taip pat su Naująja Zelandija ir Kalifornija. Pirmąjį susitarimą, susijusį su apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema, ES sudarė ir pasirašė su Šveicarija.

ES pripažįsta tvarios ir švarios energijos svarbą vystymuisi ir pasauliniam stabilumui. Todėl ES nuolat didina savo paramą prieigai prie tvarios ir įperkamos energijos. Dabartinėje 2014–2020 m. daugiametėje finansinėje programoje tvariai energijai numatyta skirti 3,7 mlrd. EUR. Tuo pačiu metu susiduriama su dviem nepaprastai svarbiais iššūkiais: prieigos prie energijos iššūkiu ir klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo iššūkiu. Atsižvelgusi į šių iššūkių svarbą ES savo pastangas taip pat nukreipia į paramą energetikos sektoriaus valdymui ir inovatyvių finansinių mechanizmų, padedančių pritraukti privačiųjų investicijų į tvariąją energiją, kūrimą. Vienas iš šių inovatyvių finansinių mechanizmų – Europos išorės investicijų planas. Pagal 2018 m. rugsėjo mėn. paskelbtą naująjį Afrikos ir Europos aljansą 2018 m. lapkričio mėn. veiklą pradėjo bendra Afrikos ir Europos aukšto lygio platforma investicijoms į tvariąją energiją. Ši aukšto lygio platforma prisidės prie Afrikos vykdomos Afrikos atsinaujinančiųjų išteklių energijos iniciatyvos.

Siekiant pasaulinių klimato tikslų vien vyriausybių veiksmų nepakanka, todėl ES bendradarbiauja su pasauline pilietine visuomene, privačiuoju sektoriumi, vietos ir regioninės valdžios institucijomis, siekdama juos įtraukti į klimato politikos veiksmus.

⁹⁹ Europos Komisijos pranešimas spaudai. Liepos 25 d. bendras ES ir JAV pareiškimas. Didėja JAV suskystintų gamtinių dujų (SGD) importas į Europos Sąjungą. Briuselis, 2018 m. rugpjūčio 9 d. URL adresas: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-4920_en.htm.

¹⁰⁰ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-19-1531_en.htm.

Pavyzdžiui, nuo pat sudarymo 2017 m. Europos Komisija remia Visuotinio merų pakto klimato ir energijos klausimais plėtrą. Iki šiol šio pakto yra įsipareigoję laikytis 9 296 pasaulio miestai, o juose gyvena daugiau nei 808 mln. gyventojų, t. y. 10,59 proc. visų pasaulio gyventojų. Tokie veiksmai ne tik paskatina miestus įsipareigoti, bet ir palengvina investavimą į miesto klimato ir energetikos planus, parengtus pagal pasaulinio masto sprendimus, kuriuos pirmoji pritaikė ES.

Intarpas. Pasaulinio euro vaidmens energetikos sektoriuje stiprinimas

ES yra didžiausia energijos importuotoja pasaulyje, jos vidutinės metinės energijos importo išlaidos per pastaruosius 5 metus sudarė 300 mlrd. EUR. Todėl ji strategiškai suinteresuota skatinti naudoti eurą energetikos sektoriuje. Tai leistų sumažinti Europos įmonėms kylančią valiutos kurso ir politinę riziką. Taip pat sumažėtų Europos įmonių sąnaudos ir rizika, sumažėtų ir namų ūkių mokamos palūkanų normos.

Tai galima pasiekti tik bendromis ES, valstybių narių, rinkos dalyvių ir kitų subjektų pastangomis. Dėl šios priežasties 2018 m. gruodžio mėn. Europos Komisija priėmė rekomendaciją¹⁰¹, kuria siekiama skatinti plačiau naudoti eurą tarptautiniuose su energetika susijusiuose susitarimuose ir sandoriuose. Europos Komisija taip pat pradėjo konsultacijas su suinteresuotaisiais subjektais dėl rinkos galimybių daugiau sandorių, be kita ko, dėl žalios naftos, dujų ar perdirbtų naftos produktų, sudaryti eurai.

V. IŠVADOS

Kuriant energetikos sąjungą buvo būtinas glaudus ES institucijų, valstybių narių ir visų visuomenės grupių bendradarbiavimas. Taip reikšmingai prisidėta stiprinant Europos energetinį saugumą. Tai pasiekta sujungiant nacionalines rinkas, toliau įvairinant energijos išteklius, naudojant vietos atsinaujinančiuosius energijos išteklius, įgyvendinant energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemones ir skatinant investicijoms palankią aplinką. Siekiant užtikrinti Europos energetinį saugumą ir konkurencingas energijos kainas, šias pastangas būtina tęsti.

Dabar energetikos sąjungą reikia praktiškai įtvirtinti, kad būtų išnaudotas jos ekonominis potencialas ir skatinamas poveikio klimatui neutralizavimas. Įgyvendinant naują teisės aktų sistemą ir galimybių atveriančius veiksmus pritraukiamos investicijos, kurios prisidės prie visos Europos ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo, bei skatinamas integracinis augimas. Siekiant pasinaudoti kitais privalumais, šias pastangas reikia padvigubinti. Pertvarka turi būti teisinga ir socialiai priimtina. Socialinis proceso poveikis nuo pat pradžių turi būti pagrindinis politikos klausimas.

Nuo dabar iki 2030 m. bus labai svarbus nuolatinis kartotinis valstybių narių ir Europos Komisijos dialogas dėl nacionalinių energetikos ir klimato sričių veiksmų planų. Šis dialogas padės rasti bendrus sprendimus, skatinti valstybių narių tarpusavio paramą ir įtraukti visus suinteresuotuosius subjektus. Taip bus užtikrinta, kad ES bendrai įvykdytų savo įsipareigojimus. Įvertinus valstybių narių pateiktus nacionalinių energetikos ir klimato sričių veiksmų planų projektus ir Europos Komisijai iki 2019 m. birželio 30 d. pateikus rekomendacijas, valstybės narės iki 2019 m. gruodžio 31 d. priims galutinius planus. Kita energetikos sąjungos būklės ataskaita bus paskelbta iki 2020 m. spalio mėn. Joje bus galima pabrėžti pažangą, padarytą įgyvendinant sutartą teisės aktų sistemą, ir naujus pokyčius,

¹⁰¹ 2018 m. gruodžio 5 d. Komisijos rekomendacija dėl tarptautinio euro vaidmens energetikos srityje (C(2018) 8111 final).

susijusius su galimybių atveriančiais veiksmais. Tebebus svarbu apžvelgti pažangą ir dinamiškai prisitaikyti prie naujų pokyčių.

Kaip niekada anksčiau bus svarbu vykdyti sektorių integraciją ir diegti inovacijas visuose ekonomikos sektoriuose bei skatinti įvairių susijusių politikos krypčių ir skirtingo masto veiksmų nuoseklumą. Šis požiūris, apimantis energetiką, klimato kaitos švelninimą ir prisitaikymą prie jos, oro kokybę, skaitmenines technologijas, pramonę, transportą, žemę, žemės ūkį, socialinius klausimus, saugumą ir daugelį kitų klausimų, turi būti skatinamas Europos, nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygmeniu. Jis padės ES spręsti tokius būsimus uždavinius, kaip skaitmeninimas, galių suteikimas vartotojams ir lanksčių elektros energijos rinkų, į kurias galima integruoti didelę kintančiųjų atsinaujinančiųjų energijos išteklių procentinę dalį, plėtra.

Siekdama skatinti bendradarbiavimą, kurti visas pramonės vertės grandines bei stiprinti miestų inovacijas ir investicijas, Europos Komisija turi ir toliau įtraukti piliečius, vietos valdžios institucijas ir pramonę. Visų pirma bus svarbu užsitikrinti reikiamą finansavimą – ES finansų sektorius gali patenkinti beveik 180 mlrd. EUR metinių investicijų poreikių, kad iki 2030 m. būtų pasiekti ES klimato ir energetikos politikos tikslai. Bus būtina užsitikrinti stabilų ilgalaikį finansavimą daugelį metų ir užtikrinti, kad šis finansavimas atitiktų energetikos sąjungos poreikius.

ES turi išlaikyti ir stiprinti savo lyderystę pasaulio klimato ir energetikos veiksmų srityje, kartu visiems savo piliečiams užtikrindama energetinį ir klimato saugumą. Todėl bus labai svarbu toliau stiprinti galimybių atveriančią sistemą, palengvinti energetikos pertvarką ir sudaryti tinkamas sąlygas neutralizuoto poveikio klimatui ekonomikai.

Strateginė 2050 m. klestinčios, modernios ir konkurencingos neutralizuoto poveikio klimatui ES ekonomikos ateities vizija bus būtina aiškiai tolesnės energetikos sąjungos plėtros kryptčiai nustatyti. Europos Komisijos pateiktame pasiūlyme nurodyta kryptis siekiant sukurti modernią neutralizuoto poveikio klimatui ekonomiką. Dar kartą pabrėžiama ES plataus masto galimybių atveriančios sistemos svarba siekiant, kad iki šimtmečio vidurio poveikis klimatui būtų neutralizuotas. Šia sistema skatinamos palankios finansavimo ir investavimo sąlygos internalizuojant išorės poveikį, nuosekli mokslinių tyrimų ir inovacijų darbotvarkė, regionams, ekonomikos sektoriams ir plačiajai visuomenei teisinga pertvarka ir visapusiškas atitinkamų politikos priemonių, tarp jų ES biudžeto, užimtumo ir sanglaudos politikos, panaudojimas.